

خبرنامه

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

دوره جدید، سال اول، شماره یازده، فروردین ۱۳۹۴

هیئت ممیزه پژوهشگاه در یک نگاه

هیئت ممیزه جدید پژوهشگاه پس از برگزاری انتخابات اعضای هیئت علمی در پایان سال ۱۳۹۲ و با صدور حکم از جانب وزیر علوم، تحقیقات و فناوری در اوایل سال ۱۳۹۳ شروع به کار کرد. **صفحه ۵**

طلوع سال ۱۳۹۴ و نویدهای سودمندش در خصوص نجوم قدیم ایرانی

آقای دکتر اسماعیل مصباح در سال‌نمای فارسی سال ۱۳۹۴، صفحه دو، سال نو را گزارش کرده که گزیده آن چنین است: **صفحه ۸**

نقد و بررسی فیلم «به همین سادگی» برگزار شد

به مناسبت هفته بزرگداشت مقام زن، معاونت فرهنگی - اجتماعی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، نقد و بررسی فیلم «به همین سادگی» به کارگردانی سیدرضا میرکریمی را روز سه‌شنبه ۲۵ فروردین‌ماه ۱۳۹۳ در تالار حکمت برگزار کرد. **صفحه ۹**

هم‌اندیشی جایگاه مطالعات قرآنی در تحول علوم انسانی برگزار شد

هم‌اندیشی جایگاه مطالعات قرآنی در تحولات علوم انسانی به همت گروه مطالعات قرآنی ۱۹ اسفندماه ۱۳۹۳ در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با حضور استادان و دانشجویان... **صفحه ۱۰**

گزارشی از سخنرانی سرکار خانم دکتر پروین ترکمنی‌آذر در پیش‌همایش «پیشرفت ایران؛ گذشته، حال و آینده»

دکتر پروین ترکمنی‌آذر، استاد پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، دوشنبه ۲۴ آذر ۱۳۹۳ در پیش‌همایش «پیشرفت ایران؛ گذشته، حال و آینده»... **صفحه ۱۲**

باد نوروزی بی در بوستان بگردد شود
باغ همچون کلبه نزار پرویا شود
روی بند هر زینتی حله چینی شود
چون جابی لبان خورشید را بینی به ناز
افسر سیمین فرو کیزد سر کوه بلند
که برون آید ز میغ و که به میغ اندر شود
باز می‌ناشتم و زیاروی و مشکین سر شود
تا ز صغش هر درختی لعبتی دیگر شود
راغ همچون طبله عطار پر غنبر شود
کوشوار هر درختی رشته کوه هر شود

ابوالقاسم حسن بن احمد غفری بلخی

پیام تبریک ریاست پژوهشگاه به مناسبت فرا رسیدن سال نو

همکاران گرامی، پژوهشگران ارجمند، استادان، کارشناسان، کارکنان محترم پژوهشگاه علوم انسانی؛ **صفحه ۲**

دیدار نوروزی هیئت رئیسه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برگزار شد

دیدار نوروزی هیئت رئیسه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با همکاران، شنبه ۱۵ فروردین‌ماه ۱۳۹۴ در پژوهشگاه برگزار شد. **صفحه ۳**

عرض تبریک و حمایت گروهی از اعضای هیئت علمی پژوهشگاه به رئیس‌جمهور و تیم مذاکره‌کننده انرژی هسته‌ای

بار دیگر ملت سرافراز ایران عزت و سرافرازی خود را در پرتو تصمیمات مدبرانه تجربه می‌کند تا به جهانیان بازگوید که ایران اسلامی استقلال و سربلندی‌اش را مرهون دوراندیشی، صبر و مقاومت، .. **صفحه ۴**

تحلیلی بر بیانیه لوزان

بهر روز کمالوندی: باید تقابل با قدرت‌های خارجی را به حداقل ممکن کاهش دهیم. **صفحه ۴**

پیام تبریک ریاست پژوهشگاه به مناسبت فرا رسیدن سال نو

همکاران گرامی، پژوهشگران ارجمند، استادان، کارشناسان، کارکنان محترم پژوهشگاه علوم انسانی؛

خوشوقتم که برای بار دوم جشن آغاز سال را حضورتان تبریک عرض می‌کنم.

بیش از چهارده ماه است که توفیق خدمت در این مرکز علمی بزرگ نصیب من و همکارانم شده است و اینک بنا بر رسم معمول گزارشی تقدیم می‌کنم:

۱- در سالی که گذشت، برنامه راهبردی پنج ساله پژوهشگاه به‌همت معاون محترم پژوهشی و شما پژوهشگران توانمند پس از نه ماه صرف وقت فراوان و هزاران نفر ساعت کار با یاری خداوند بزرگ تدوین شد و در جلسه دوم هیئت اماناء در سال گذشته که در ۹۳/۱۱/۲۷ تشکیل گردید، به‌تصویب رسید.

تدوین و تصویب این برنامه برای پژوهشگاه امری مهم تلقی می‌شود و با یاری خدا ما برنامه توسعه پژوهشگاه را با یک نقشه مطلوب و طراحی مناسب پی‌خواهیم گرفت و آن‌را با کمک شما همکاران فرهیخته در طی پنج سال آینده به‌انجام خواهیم رساند.

۲- هیئت اماناء شورایی مقنن که متولی تصمیم‌گیری استراتژیک پژوهشگاه است، با ترکیبی فعال از میان چهره‌های شاخص، علمی و فرهنگی تشکیل شد و در سال جاری طی دو جلسه فشرده و بسیار مفصل موفق گردید کلیه امور مهم و تصمیم‌گیری‌های کلان و تعیین‌کننده پژوهشگاه را برحسب اولویت به‌تصویب برساند.

۳- دانسته است که هیئت ممیزه بعد از هیئت اماناء از شوراهای تعیین‌کننده به شمار می‌آید. خوشبختانه، با پیش‌نهاد اعضای جدید که اکثریت آن‌ها منتخب اعضای محترم هیئت علمی پژوهشگاه هستند، با موافقت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، و صدور احکام اعضا، این هیئت محترم با جدیت و به‌طور مستمر (تاکنون ۱۳ جلسه تشکیل شده است) با تلاشی درخور با همکاری کمیته‌ها و کمیسیون‌های مربوط پرونده‌ها را به‌روز رسانده و اکنون پرونده‌ای در نوبت نیست.

۴- پی‌گیری و شناسایی اموال، املاک و دارایی‌های مربوط به پژوهشگاه؛ این گام مهم با تشکیل هیئتی از حقوق‌دانان آغاز و سپس متخصصان اسناد، املاک و مالی زیر نظر معاون محترم مالی و پشتیبانی برای شناسایی، تطبیق، پی‌گیری و اقامه دعای آماده‌سازی شد تا بدین نتیجه رسید که املاکی که در تصرف غیر است، به‌دامان پژوهشگاه بازگردد. خوشبختانه، این هیئت طی کار و فعالیت مستمر، گزارش‌های خوبی از تطبیق، شناسایی و شرایط املاک و اموال تهیه کرد و با روش‌های پیش‌رفته، املاک و زمین‌های دیگری هم شناسایی شد و با استعانت خداوند تبارک و تعالی زمین باغ قلعهک و زمین وردآورد به مالکیت پژوهشگاه درآمد.

خاطر نشان می‌شود، پی‌گیری‌های اداری و قضایی و تنظیم دعای حقوقی لاینقطع تا حصول نتیجه و دستیابی به همه اموال و املاک ادامه خواهند داشت.

۵- یکی از اقدامات مهم در حوزه نشر فعالیت مستمر مدیریت و معاونت محترم مالی و پشتیبانی پژوهشگاه است که منجر شد تا کلیه معوقات باقی‌مانده از سال‌های پیشین (شامل بیش از ۱۰ میلیارد ریال سند علی‌الحساب باقی‌مانده از سنوات گذشته) و به‌ویژه معوقات شورای

بررسی متون (قریب به ۴۰ میلیارد ریال) پرداخت گردد.

۶- یکی از اقدامات اساسی سروسامان دادن به‌وضعیت تقسیم فضای کار در پژوهشگاه بوده است که عزیزان می‌دانند همواره پژوهشگاه با معضل جا و مکان فیزیکی مواجه بوده است. بر این اساس، با فروش ساختمان کردستان و خریداری ساختمانی هم‌جوار پژوهشگاه، با مسافتی حدود ۱۰۰ متر، تا حدودی فشار و تضییق فضای فیزیکی برداشته شد. البته مطلوب ما نیست و ان‌شاءالله تلاش خواهد شد با پی‌گیری مستمر، زمین مجاور پژوهشگاه ساخته شود. و طرح توسعه جامعی برای گسترش فضای پژوهشی و آموزشی و کتابخانه‌ای و رفاهی و خدماتی اجرا گردد.

برآنیم تا این برنامه را با یاری خداوند از سال آینده آغاز نماییم.

۷- یکی از امور زیرساختی پژوهشگاه رسیدگی به موضوع رفاهی، ورزشی و سلامت کارکنان پژوهشگاه است که در این راستا اقدامات ذیل صورت گرفته است:

تجهیز سالن ورزشی برای استفاده‌ی خواهران و برادران و همچنین تهیه بلیط نیمه‌بهای استخر و برگزاری مسابقات ورزشی و تعمیر و تحویل ویلاهای شمال برای استفاده‌ی همکاران؛

۸- برگزاری کلاس‌های دانش‌افزایی برای کارکنان محترم پژوهشگاه؛

۹- تبدیل وضعیت استخدامی تعداد ۱۸ نفر از همکاران قراردادی به پیمانی؛

۱۰- آنچه شایسته است به‌اطلاع همکاران محترم رسانده شود، موضوع جذب هیئت علمی است که با همت و پی‌گیری مستمر مدیر دبیرخانه جذب و همکاری و پشتیبانی هیئت اجرایی، توفیقات قابل ملاحظه‌ای در جذب اعضای هیئت علمی از میان فارغ‌التحصیلان توانمند و برجسته خارج و داخل به‌دست آورده است.

این درحالی است که موضوع جذب، تخصصی بسیار ظریف و در عین حال نیازمند بررسی‌های همه‌جانبه است که این مهم به همت و هم‌یاری رئیس‌ان پژوهشگاه‌ها و مدیران گروه‌ها، طی جلسات مستمر کارگروه‌ها برای مصاحبه علمی صورت گرفت. در طی این فرایند، هیئت محترم اماناء مجوز مربوط به جذب پنجاه عضو هیات علمی را صادر کرد که تاکنون ۴۰ نفر شناسایی و توسط متخصصان هر رشته برگزیده شده و صلاحیت علمی‌شان به‌تأیید رسیده است.

پیوستن این نیروهای نخبه و پژوهشگران توانمند جوان به‌علاوه چند تن از دانشیاران برجسته دانشگاه‌ها که برای انتقال به پژوهشگاه نظرشان جلب شده است، می‌تواند ما را در توسعه دانش و پیشرفت امور پژوهش یاری‌رسان باشد و نام پژوهشگاه را در میدان علم و ساحت پژوهش برکشانند و درخشان کند.

۱۱- برگزاری انتخابات رئیس‌ان پژوهشگاه‌ها و صدور حکم ریاست پژوهشگاه برای منتخبان اعضای محترم هیئت علمی همان پژوهشگاه؛

۱۲- راه‌اندازی مدیریت آموزش‌های آزاد به منظور گسترش فعالیت‌های آموزشی پژوهشگاه و ارائه خدمات به جامعه علمی کشور در سطوح مختلف (تاکنون بیش از ۳۰ عنوان کارگاه و درس‌گفتار در حوزه‌های مختلف علمی برگزار شده است)؛

۱۳- علاوه بر این‌ها، برای گسترش همکاری‌های پژوهشی و علمی با مراکز دانشگاهی و پژوهشی داخل و خارج تاکنون حدود ۱۴ تفاهم‌نامه با نهادهای مختلف امضاء شده است و هیئت‌ها و نمایندگی‌ها از طرفین مشغول عملیاتی کردن و اجرایی نمودن مفاد آن هستند؛

۱۴- تأسیس پژوهشکده‌های جدید و راه‌اندازی پژوهشکده‌های مصوب؛ همچون پژوهشکده فرهنگ معاصر، پژوهشکده مطالعات قرآنی، پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی کاربردی، پژوهشکده اخلاق و تربیت و پژوهشکده مطالعات تطبیقی حقوق؛

۱۵- راه‌اندازی دفتر نظارت و ارزیابی پژوهشگاه به منظور شفاف‌سازی و نظام‌مندی فعالیت‌ها در پژوهشگاه؛

۱۶- تشکیل چهار دفتر به منظور پویایی و بالندگی پژوهشگاه مثل دفتر امور اعضای هیأت علمی، دفتر کرسی‌های مناظره، نقد، نظریه پردازی و آزاداندیشی، دفتر قطب‌های علمی و دفتر امور آموزش‌های کاربردی و تخصصی آزاد؛

۱۷- تدوین آیین‌نامه‌ها و شیوه‌نامه‌های مختلف به‌منظور نظام‌مند سازی امور اجرایی و پژوهشی پژوهشگاه؛

۱۸- انجام مکانیزاسیون سامانه‌های حقوق و ثبت‌نام دانشجویان و مدیریت امور دانشجویی؛

۱۹- فعالیت‌هایی از قبیل تصویب بیش از پنجاه عنوان طرح پژوهشی، اعلام اختتام بیش از بیست عنوان طرح پژوهشی، چاپ بیش از نود مقاله علمی - پژوهشی، انتشار بیش از ۳۵ عنوان کتاب، انتشار بیش از هشتاد عنوان کتاب در انتشارات پژوهشگاه، انتشار بیست و شش شماره از نشریات پژوهشگاه در انتشارات، جذب صد و سی و پنج دانشجو در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری، بررسی و تصویب بیش از نود درخواست ترفیع اعضای هیأت علمی و بررسی و تصویب بیش از سی درخواست اعطای گرنت به اعضای هیئت علمی؛

۲۰- برگزاری جلسه هم‌اندیشی سردبیران نشریات پژوهشگاه؛

۲۱- روزآمدی نشریات علمی - تخصصی و به‌روز رسانی نشریات در حوزه داخلی؛

۲۲- چاپ نسخ کاغذی و بارگزاری نشر الکترونیکی پژوهشگاه/ وزارت علوم؛

۲۳- اخذ درجه علمی برای نشریات فاقد رتبه علمی از کمیسیون نشریات وزرات علوم، تحقیقات و فناوری؛

۲۴- از جمله فعالیت‌های سال گذشته انجام سفرها و اعزام و پذیرش هیئت‌های علمی در سطح ملی و بین‌المللی است. تاکنون سه هیئت عملی از کشورهای کره جنوبی، قزاقستان و ارمنستان از پژوهشگاه بازدید کرده‌اند و طی اقامت به‌انعقاد تفاهم‌نامه‌ها و امضای قراردادهای آن پرداخته‌ایم. از پژوهشگاه‌ها و مراکز علمی داخلی هم، پژوهشگاه امام صادق (ع)، پژوهشگاه تربیت بدنی، پژوهشگاه نیرو و سازمان جغرافیایی و کارتوگرافی ارتش و نمایندگان حوزه‌های علمی تهران و قم، سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و شماری انجمن‌های علمی از این پژوهشگاه دیدن کردند و به‌انعقاد تفاهم‌نامه منجر شد. هیئت رئیسه پژوهشگاه هم از پژوهشگاه نیرو و پژوهشگاه گردشگری بازدید داشت و درباره همکاری فی‌مابین گفت‌وگو کرده و تفاهم‌نامه‌هایی به‌امضاء رسانده است.

۲۵- اجرای بالغ بر ۳۸۰ برنامه علمی، شامل ۱۱۶ سخنرانی، ۱۰۲ کارگاه، ۲۳ مراسم، ۸۰ جلسه، ۴۳ نشست علمی و ۱۰ همایش

۲۶- راه‌اندازی خبرنامه پژوهشگاه و ارتقای سطح سایت پژوهشگاه به‌طوری که در دو سال گذشته این سامانه رتبه نخست در سطح ملی و سوم در خاورمیانه را کسب کرد؛

۲۷- در حوزه امور کتابخانه‌ای و اطلاع‌رسانی، دعوت به‌همکاری و استفاده از تجارب استادان و کتاب‌شناسان توانا به‌ویژه دکتر سید ابراهیم دیباجی برای فهرست کردن نسخ خطی و گران‌قیمت؛

۲۸- سفرهای استانی هیئت‌های علمی پژوهشگاه به منظور افزایش تعامل با بخش‌های مختلف فرهنگی کشور، توسط معاونت محترم فرهنگی و اجتماعی؛

۲۹- راه‌اندازی سایت اطلس جامع داده‌های فرهنگی و اجتماعی، توسط معاونت محترم فرهنگی و اجتماعی؛

۳۰- کمک به‌انجام انتخابات شورای صنفی اعضای هیئت علمی و شورای صنفی دانشجویان؛

۳۱- انجام نخستین مناظره علمی با عنوان «کرامت انسانی»؛

۳۲- سفر هیئتی از استادان پژوهشگاه به قزاقستان و عقد تفاهم‌نامه با دانشگاه الفارابی آلماتی؛

۳۳- برگزاری برنامه‌های بازدید از موزه‌ها و مراکز فرهنگی در تهران برای همکاران و دانشجویان؛

۳۴- برگزاری بیش از پنج همایش ملی و بین‌المللی شامل همایش ملی عصب‌شناسی - روان‌شناسی زبان، همایش علی (ع) پژوهی، همایش جهان‌عاری از خشونت در پرتو گفت‌وگو برای صلح، امنیت و حقوق بشر، همایش آواشناسی و همایش جغرافیای تاریخی اسلام، رادادی به پیمانی.

ایام عزت مستدام
همکار شما صادق آئینه‌وند
۱۳۹۳/۱۲/۲۴

دیدار نوروزی هیئت رئیسه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برگزار شد

دیدار نوروزی هیئت رئیسه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با همکاران، شنبه ۱۵ فروردین‌ماه ۱۳۹۴ در پژوهشگاه برگزار شد. در این مراسم که با حضور هیئت رئیسه برگزار شد، خانم دکتر اشرف بروجرودی سخنانی را ایراد کردند و گفتند: اعضای پژوهشگاه همگی یک مجموعه و یک خانواده هستند، امیدوارم بتوانیم در این سال که سال هم‌دلی و هم‌زبانی نام گرفته است، این هم‌دلی و هم‌زبانی را در تجربه و عمل بیاموزیم و به آن عمل کنیم. به‌ویژه اینکه امسال موفقیت بزرگی برای ملت ایران در موافقت‌نامه هسته‌ای انجام شد. امیدوارم در این سال با آرامش کامل و طمانینه بتوانیم محصول اندیشه خودمان را در اختیار دیگران قرار دهیم و زکات علوم خودمان را بپردازیم.

وی با اشاره به جمله «آنچه را که برای خود می‌پسندی برای دیگران هم بپسند و آنچه را که برای خود نمی‌پسندی برای دیگران هم روا مدار» گفت: امیدوارم آحاد ملت ایران سالی خوب و پر از موفقیت و سربلندی داشته باشند و بتوانیم با توکل به خدای بزرگ با هم‌دلی و هم‌فکری گام‌های موفقیت را پیش رو داشته باشیم.

در پایان همکاران پذیرایی شده و عکس‌هایی به یادگاری ثبت شد.

عرض تبریک و حمایت گروهی از اعضای هیئت علمی پژوهشگاه به رئیس جمهور و تیم مذاکره کننده انرژی هسته‌ای

باسمه تعالی

حضور رئیس جمهور محترم و محبوب جناب آقای دکتر روحانی، زیدعز.

با حمد و ثنای الهی

بار دیگر ملت سرافراز ایران عزت و سرافرازی خود را در پرتو تصمیمات مدیرانه تجربه می‌کند تا به جهانیان بازگوید که ایران اسلامی استقلال و سربلندی‌اش را مرهون دوران‌دیشی، صبر و مقاومت، همراه با رویکرد صلح طلبی، تفاهم و تعامل و گفت‌وگوی اندیشمندانه و خردمندانه به دست آورده است و از آن نگرهبانی می‌کند و هرگز تسلیم افزون‌خواهی و سلطه بیگانگان نخواهد شد. این ملت تربیت یافته، ایده و اندیشه‌ای است که به نام اسلام و آئین محمدی (ص) و در پرتو آموزه‌های بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خمینی (ره) در جهان شناخته شده است. ما اعضاء هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی به‌عنوان بخشی از جامعه دانشگاهی برخورد فرض می‌دانیم از حمایت‌ها و پشتیبانی‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی و تلاش‌های مدیرانه و عالمانه حضرت عالی و هیئت مذاکره کننده مسائل هسته‌ای سپاسگزاری کنیم و این پیروزی را به مردم این سرزمین، وارثان تمدن کهن تبریک عرض کنیم و اعلام می‌داریم که با تمام وجود توان خود را برای حفظ این دستاورد بزرگ و توسعه روز افزون علمی کشور به کار گیریم.

و من الله التوفیق

اعضاء هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

فروردین ۱۳۹۴

فهرست اسامی:

جناب آقای دکتر صادق آیین‌وند، جناب آقای دکتر حسینعلی قبادی، سرکار خانم دکتر اشرف بروجردی، جناب آقای دکتر محمد جعفر حبیب‌زاده، جناب آقای دکتر سیدمهدی موسوی، جناب آقای دکتر تقی پورنامداریان، جناب آقای دکتر سیدمحمد رحیم ربانی‌زاده، جناب آقای دکتر بیوک محمدی، جناب آقای دکتر سید آیت‌الله میرزایی، سرکار خانم دکتر زینب عرفت‌پور، جناب آقای دکتر حمید تنکابنی، جناب آقای دکتر سیروس نصرالله‌زاده، جناب آقای دکتر محمد بهشتیان، سرکار خانم دکتر زهرا حیاتی، سرکار خانم دکتر آتوسا رستم‌بیگ، سرکار خانم دکتر مهرنوش هدایتی، سرکار خانم دکتر فرزانه گشتاسب، سرکار خانم دکتر فاطمه راکعی، سرکار خانم دکتر فروغ پارسا، سرکار خانم دکتر مریم قبادی، سرکار خانم دکتر نیره دلیر، جناب آقای دکتر احمدرضا مولائی، جناب آقای مهندس حسن فقیه، سرکار خانم دکتر ثریا مکنون، سرکار خانم مهندس عطائی آشتیانی، جناب آقای دکتر کامیار صداقت، جناب آقای دکتر سید جواد میری، جناب آقای دکتر یدالله رفیعی، سرکار خانم دکتر طاهره ایشانی، سرکار خانم معصومه نعمتی، سرکار خانم دکتر ملیحه راجی، سرکار خانم دکتر الهام ملک‌زاده، سرکار خانم دکتر صفورا برومند، جناب آقای دکتر مهدی بنایی، سرکار

خانم دکترصابره سیاوشی، سرکار خانم دکتر اعظم قاسمی، جناب آقای دکتر صفار مقدم، جناب آقای دکتر نعمت‌الله فاضلی، سرکار خانم دکتر ناهید مویدحکمت، جناب آقای دکترمحمد تقی طباطبائی، جناب آقای دکتر مزدک رجبی، جناب آقای دکتر محسن علوی‌پور، سرکار خانم دکتر فاطمه براتلو، سرکار خانم دکتر مریم صانع‌پور، سرکار خانم دکترحوریه احدی، جناب آقای دکتر مهدی بنایی جهرمی، سرکار خانم دکتر نادیا حاجی‌پور، سرکار خانم دکتر سمیه‌سادات شفیع، سرکار خانم دکتر مریم رضایی عاملی، سرکارخانم دکتر مریم شریف‌نسب، سرکار خانم دکتر زهرا پارساپور، جناب آقای دکتر قیس آل قیس.

تحلیلی بر بیانیه لوزان

بهرروز کمالوندی: باید تقابل با قدرتهای خارجی را به حداقل ممکن کاهش دهیم.

پژوهشکده نظریه‌پردازی سیاسی و روابط بین‌الملل پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی در ۲۵ آبان ۱۳۹۴ میزبان بهروز کمالوندی، سخن‌گوی سازمان انرژی اتمی بود. بهروز کمالوندی در سخنرانی‌ای که به مناسبت بیانیه لوزان تشکیل شد، از عملکرد تیم مذاکره کننده کشورمان دفاع کرد.

وی در آغاز گفت: در موضوع هسته‌ای دو راه برای ما وجود دارد: حالت تقابلی که با تشدید تحریم‌ها و فشارهای اقتصادی و تهدید نظامی دشمنان همراه است که این راه ضمن اینکه می‌تواند باعث ایجاد انگیزه و تلاش و اتکا به توانایی‌های خودمان شود، به‌لحاظ اقتصادی مشکلاتی را برای کشورمان ایجاد کرده است. راه دوم مواجهه با قدرتهای بزرگ ضمن حفاظت از منافع و دستاوردهای کشور است. این راه که مستلزم کاهش نگرانی‌های طرف مقابل است، استراتژی دستگاه سیاست خارجی کشورمان نیز هست.

کمالوندی اظهار داشت: تثبیت حقوق هسته‌ای ایران (و نه به رسمیت شناختن این حقوق) جزو استراتژی تیم مذاکره کننده فعلی ایران است. طبق بیانیه‌ای که روی آن توافق شده، ما برخی محدودیت‌های مختصر در زمینه غنی‌سازی و تحقیق و توسعه را پذیرفته‌ایم، البته برخی از آن‌ها پس از یک دوره ۱۰ ساله لغو شدنی هستند. ساخت فردو در اساس برای ضمانت نطنز بوده که اهمیت استراتژیکی برای کشورمان دارد. در توافقات هم بر حفظ آن تأکید شده و از آن برای تحقیق و توسعه استفاده خواهد شد. ما به دسترسی‌های مدیریت شده برای بازدید از تأسیسات‌مان اجازه می‌دهیم، اما اجازه سوء استفاده داده نخواهد شد.

بخش پایانی سخنان سخن‌گوی سازمان انرژی اتمی به دفاع از عملکرد تیم هسته‌ای کشورمان اختصاص داشت و گفت که تلاش‌های دکتر ظریف و تیمش برای مردم و کشور صورت می‌گیرد.

هیئت ممیزه پژوهشگاه در یک نگاه

(گزارشی از فعالیتهای هیئت ممیزه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی در سال ۱۳۹۳)

کمیسیونهای تخصصی (۲۳ جلسه)

- کمیسیون علوم انسانی: ۶ جلسه؛
- کمیسیون علوم اجتماعی: ۱۳ جلسه؛
- کمیسیون زبان و ادبیات: ۴ جلسه.

کمیتههای منتخب (۱۰ جلسه)

- کمیته ادبیات: ۲ جلسه؛
- کمیته تاریخ: ۲ جلسه؛
- کمیته مطالعات اجتماعی: ۵ جلسه؛
- کمیته منتخب مشترک (پژوهشکدههای حکمت معاصر، غربشناسی و علم پژوهی، اندیشه سیاسی، انقلاب و تمدن اسلامی، نظریه پردازی سیاسی و روابط بین الملل): ۱ جلسه.

مصوبه های هیئت ممیزه

- تدوین و تصویب آئین نامه داخلی هیئت ممیزه؛
- تصویب شیوه نامه تعلق پایه تشویقی به متقاضیانی که با کسب اتفاق آراء مثبت اعضاء هیئت ممیزه به مرتبه بالاتر، ارتقاء یافته اند؛
- مصوبه های مربوط به کمیته اجرایی جذب پژوهشگاه (از جمله شیوه نامه داخلی جذب و تبدیل وضعیت دانش آموختگان دانشگاه های غیردولتی در سه یا دو مقطع تحصیلی در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی و شیوه نامه تبدیل وضعیت اعضاء هیئت علمی پژوهشگاه)؛
- بررسی ۲۸ پرونده پس از تأیید در کمیته های منتخب و کمیسیون های تخصصی به هیئت ممیزه پژوهشگاه ارجاع و به انجام رسیده است؛ از این تعداد ۱۷ پرونده مربوط به اعضاء هیئت علمی پژوهشگاه و ۱۱ پرونده مربوط با سایر نهادها و موسسه های پژوهشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بوده است که برای بررسی به پژوهشگاه علوم انسانی واگذار شده است؛
- از میان پرونده های داخلی اعضاء هیئت علمی پژوهشگاه: ۳ مورد ارتقاء از مرتبه دانشیاری به استادی (آقایان دکتر سیدبیوک محمدی و دکتر علیرضا میرزاحمد و خانم دکتر پروین ترکمنی آذر)؛ ۹ مورد ارتقا از مرتبه استادیاری به دانشیاری (آقایان دکتر سیروس نصراله زاده، دکتر سیدجواد میری منیق، دکتر نعمت الله فاضلی، دکتر داود مهدوی زادگان و خانم ها دکتر آریتا افراشی، دکتر ثریا مکنون، دکتر امید ملاک بهبانی، دکتر زهرا پارساپور و دکتر ناهید موید حکمت)؛ ۲ مورد ارتقا مرتبه از مربی به استادیاری معادل (خانم زهره عطائی آشتیانی و خانم اشرف بروجردی)؛ و همچنین ۲ مورد احتساب سنوات دوره پیمانی برای اعطاء پایه (خانم دکتر فاطمه براتلو و خانم مریم صانع پور) مورد موافقت قرار گرفت؛
- بررسی پرونده های ارجاع شده از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری که از نهادها و موسسه هایی چون پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، سازمان سنجش

هیئت ممیزه جدید پژوهشگاه پس از برگزاری انتخابات اعضاء هیئت علمی در پایان سال ۱۳۹۲ (مطابق آئین نامه از میان دانشیاران و استادان) و با صدور حکم از جانب وزیر علوم، تحقیقات و فناوری در اوایل سال ۱۳۹۳ شروع به کار کرد.

اعضاء هیئت ممیزه

دکتر صادق آئینه بند، دکتر حسینی قبادی، دکتر پروین ترکمنی آذر، دکتر محمدرضا ترکی، دکتر محمدجعفر حبیب زاده، دکتر حکیمه دبیران، دکتر ابوالقاسم رادفر، دکتر زهره زرشناس، دکتر احمد صفاری مقدم، دکتر سیدمصطفی عاصی، دکتر لطفاله نبوی و دکتر شهرام یوسفی فر. از اقدام های اولیه هیئت ممیزه، تشکیل دبیرخانه هیئت ممیزه با مسئولیت دکتر پروین ترکمنی آذر و همچنین تنظیم و تدوین آیین نامه داخلی هیئت ممیزه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی بود که به تبع آن، کمیسیون های تخصصی و کمیته های منتخب انتخاب و تشکیل شدند.

تشکیل کمیته های منتخب و کمیسیون های تخصصی هیئت ممیزه

کمیسیون علوم انسانی: خانم دکتر زهره زرشناس به عنوان رئیس و آقایان دکتر عبدالحسین فرزاد و دکتر هادی وکیلی به عنوان اعضاء ثابت. کمیسیون علوم اجتماعی: دکتر پروین ترکمنی آذر به عنوان رئیس و آقایان دکتر علیرضا ملایی توانی و دکتر مهرداد نورایی به عنوان اعضاء ثابت. کمیسیون زبان و ادبیات: دکتر مصطفی عاصی به عنوان رئیس و آقایان دکتر یحیی مدرسی و دکتر ابوالقاسم رادفر به عنوان اعضاء ثابت. همچنین، پنج کمیته منتخب پژوهشکده ها شامل ادبیات، تاریخ، زبان شناسی، مطالعات اجتماعی و کمیته منتخب مشترک (پژوهشکده های حکمت معاصر، غرب شناسی و علم پژوهی، اندیشه سیاسی، انقلاب و تمدن اسلامی، نظریه پردازی سیاسی و روابط بین الملل) نیز تشکیل شد و روساء و دبیران آنها را ریاست هیئت ممیزه، جناب آقای دکتر آئینه بند، منصوب کرد.

جلسه های هیئت ممیزه

دبیرخانه هیئت ممیزه در طول سال ۱۳۹۳ جلسه هایی به شرح ذیل تشکیل داده است:

هیئت ممیزه (۱۳ جلسه)

در تاریخ های ۶ اردیبهشت ۱۳۹۳؛ ۱۰ خرداد ۱۳۹۳؛ ۳۱ خرداد ۱۳۹۳؛ ۱۴ تیرماه ۱۳۹۳؛ ۲۰ مرداد ۱۳۹۳؛ ۲۹ شهریور ۱۳۹۳؛ ۱۹ مهرماه ۱۳۹۳؛ ۱۰ آبان ۱۳۹۳؛ ۱ آذر ۱۳۹۳؛ ۲۹ آذر ۱۳۹۳؛ ۱۳ دیماه ۱۳۹۳؛ ۱۸ بهمن ۱۳۹۳ و ۲۳ اسفند ۱۳۹۳.

فصلنامه علمی - پژوهشی فلسفه علم منتشر شد

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، شماره جدید فصلنامه علمی - پژوهشی فلسفه علم (سال چهارم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۹۳) را منتشر کرد.

در این شماره مقاله‌های «فراروش‌شناسی حل مناقشه اثبات ریاضیاتی» نوشته حسین بیات و موسی اکرمی؛ «تمایز تحلیلی - تألیفی از منظر کواپن» نوشته قاسم پورحسن و مجتبی اعتمادی‌نیا؛ «فلسفه نانو تکنولوژی» نوشته سید هدایت سجادی؛ «نقد علم‌شناسی کوهن از منظر فایربرند» نوشته علی عزیزی و مصطفی تقوی؛ «تأثیر قواعد فلسفی بر طب سینوی» نوشته احسان کردی اردکانی؛ «پیوند فلسفه و فیزیک در اندیشه کمپل» نوشته رضا ماحوزی؛ «کاربست «کاربست» و حل سه مشکل در نظریه ارجاع کریپکی» نوشته حسین نصراللهی و مرتضی صداقت آهنگری حسین‌زاده، منتشر شده است.

آموزش کشور، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات، پژوهشگاه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور، پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی، پژوهشگاه صنعت نفت و موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، در کمیسیون‌های تخصصی و هیئت ممیزه و اعلام نتایج آن به وزارت علوم.

پرونده‌های در دست بررسی

در آغاز سال ۱۳۹۴ نیز یازده پرونده از وزارت علوم از نهادهایی چون دانشگاه علوم اسلامی رضوی، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، دانشکده روابط بین‌الملل، ستاد وزارت علوم، سازمان دانشجویان وزارت علوم، سازمان سمت، دانشگاه علوم انتظامی و پژوهشگاه میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری جهت بررسی و اعلام نتیجه به هیئت ممیزه پژوهشگاه ارجاع شده است که بر اساس ثبت پرونده‌ها در دبیرخانه این هیئت، بررسی و ارزیابی خواهد شد. همچنین پرونده متقاضیان اعضا هیئت علمی پژوهشگاه نیز پس از بررسی لازم در کمیسیون ماده ۱ و کمیته‌های منتخب و کمیسیون‌های تخصصی به هیئت ممیزه ارجاع و در زمان مناسب ارزیابی خواهند شد.

از صبر و شکیبایی اعضا هیئت علمی پژوهشگاه در بررسی تقاضای ارتقاء ایشان تشکر می‌شود و اهتمام ایشان در امر پژوهش را قدر می‌نیمیم.

دبیرخانه هیئت ممیزه پژوهشگاه

درج مقاله‌های شورای بررسی متون در «نمایه موضوعی مقالات بنیاد حکمت اسلامی صدا»

- به گزارش پایگاه اینترنتی شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی، به منظور بهره‌برداری استادان و پژوهشگران فعال در حوزه حکمت متعالیه و علوم عقلی، «نمایه موضوعی مقالات» منتشر شده بنیاد حکمت اسلامی صدا (اعم از نشریات و مجموعه مقالات همایش‌ها / تابستان ۱۳۹۲) در ۱۰ بخش، روی سایت بنیاد صدا منتشر شده است.
- در «نمایه موضوعی مقالات بنیاد حکمت اسلامی صدا» مقاله‌هایی از اعضای شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی مشاهده می‌شود که چند نمونه از آن در ادامه ذکر می‌شود:
- دکتر حسین کلباسی اشری (حیات‌انگاری و عدم تناهی در فلسفه صدرا) / همایش بزرگداشت حکیم صدرالمآلهین شیرازی (ملاصدرا) / مجموعه مقالات همایش، اول خرداد ۱۳۸۷/۱۳۸۸ ص ۲۵۷.
- دکتر سید حسین حسینی (جلوه‌های عرفانی صدرا اولین و آخرین، ملاصدرا، عرفان، کلام و دین) / مجموعه مقالات همایش جهانی اول ۱۳۷۸/۱۳۷۹ ج ۱/۱۳۸۳/۱۰ ص ۳۱۹.
- دکتر علی کرباسی‌زاده (نگاهی به زمینه‌ها، اوصاف و پیامدهای مکتب اصفهان / نویسنده: کرباسی‌زاده اصفهانی، علی / مجله تاریخ فلسفه / پاییز ۱۳۸۹، شماره ۲ / ص ۲۳.
- دکتر محمد علی دیباجی (رابطه نفس و بدن بعنوان مدل فلسفی رابطه خداوند و طبیعت / نویسنده: سید محمدعلی دیباجی / مجموعه مقالات همایش جهانی اول ۱۳۷۸/۱۳۷۹ ج ۱/۱۳۸۱/۵ ص ۲۳)
- دکتر قاسم پورحسن (نوآوری فارابی در باب رابطه دین و فلسفه نظریه سلسله مراتبی زبان دین / نویسنده: مقربی، نواب؛ پورحسن، قاسم / مجله تاریخ فلسفه / تابستان ۱۳۹۱، شماره ۹ / ص ۹).
- دکتر دکتر عبدالرزاق حسامی‌فر (برهان الکونی فی فکر کانت و الفلاسفه المسلمین / بحوث موتمر الملاصدرا / محرم الحرام ۱۴۲۵ / ص ۳۰۳).
- دکتر حسن فتحی (دیالکتیک هگل: سنتزی از دیالکتیک کانت در برابر دیالکتیک افلاطون / تاریخ فلسفه / ش ۵ / ۱۳۹۰ / ص ۴۹).
- دکتر حامد ناجی اصفهانی (برهان صدیقین در گذر اندیشه‌ها / ملاصدرا و مطالعات تطبیقی / مجموعه مقالات همایش جهانی اول ۱۳۷۸/۱۳۷۹ ج ۳/۱۳۸۰/۳ ص ۲۷۴).
- دکتر مریم صانع‌پور (جریان‌شناسی خیال در منظومه عرفانی ابن عربی (قسمت سوم) / خردنامه صدرا / صفحه ۶۰-۷۴ / شماره ۵۱ / بهار ۱۳۸۷).

نخستین گردهمایی سردبیران مجله‌های علمی - پژوهشی پژوهشگاه برگزار شد

نخستین گردهمایی سردبیران مجله‌های علمی - پژوهشی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با حضور دکتر صادق آیین‌وند، رئیس پژوهشگاه، و دکتر حسینی قبادی معاون پژوهشی، و جمعی از سردبیران مجله‌ها در ۱۸ اسفندماه ۱۳۹۳ برگزار شد.

در این نشست دکتر آیین‌وند پس از تسلیت گفتن ایام فاطمیه، با ابراز رضایت از مجله‌های پژوهشگاه گفت: از سردبیران پژوهشگاه به‌خاطر تلاش‌هایشان در چاپ مجله‌های ارزنده پژوهشگاه سپاس ویژه دارم. مدیران پژوهشگاه و سردبیران مجله‌ها باید تلاش کنند تا ضریب تاثیر مقاله‌های منتشرشده در مجله‌های پژوهشگاه را بالا ببرند. همچنین، باید از نویسندگان مقاله‌های ارزنده در مجله‌های پژوهشگاه قدردانی شود و به آنان جایزه‌هایی اهدا شود. دکتر فاطمه جان‌احمدی، مشاور امور توسعه پژوهشگاه و امور کتب و نشریات علمی - پژوهشی رئیس پژوهشگاه نیز گزارشی از مجله‌های علمی - پژوهشی پژوهشگاه ارائه کرد و گفت: حفظ تریبون پژوهشگاه با نشر مجله‌های پژوهشگاه استمرار می‌یابد.

وی در ادامه با ذکر جزئیات به مقاله‌های دریافتی، مقاله‌های مردودی و مقاله‌های منتشرشده در مجله‌های پژوهشگاه و همچنین به وضعیت نشریات در سامانه ارزیابی کمیسیون نشریات پرداخت و سپس امتیازهای دریافتی مجله‌ها را در این سامانه بیان کرد و گفت: تلاش بر این است تا مجله‌های پژوهشگاه، بین‌المللی شوند.

دکتر کتابی، دکتر کلباسی و دکتر زرنشاس از سردبیران مجله‌های پژوهشگاه دریافت هزینه برای چاپ مقاله‌ها را از نگرانی‌های خودشان بیان کردند که شاید به‌خاطر دریافت هزینه برای ارسال و چاپ مقاله، برخی از چهره‌های سرشناس در رشته‌های مختلف تمایلی به ارسال و چاپ مقاله در مجله‌های پژوهشگاه نداشته باشند و از همین روی به محتوای علمی مجله‌ها آسیب برسد.

دکتر هدایتی نیز در ادامه از مسئولان انتشارات خواست که افزون بر انتشار مقاله‌ها به‌صورت پی‌دی‌اف، چاپ کاغذی مجله‌ها را نیز همچون گذشته ادامه بدهند.

دکتر قبادی، معاون پژوهشی پژوهشگاه، در پایان تلاش گروه نشریات را ستود و گفت: این تلاش باعث پیشرفت بخش نشریات شده است و امیدوارم همت بیشتری داشته باشیم و بتوانیم جایگاه پژوهشگاه را در این زمینه ارتقا بخشیم. در پایان این نشست، با اهدای لوح تقدیر، از سردبیران مجله‌ها قدردانی شد.

تسلیت

جناب آقای منوچهر صابر مصیبت درگذشت پدر بزرگوارتان را تسلیت عرض کرده، از خدای سبحان، برای ایشان علو درجات و برای جنابعالی و سایر بازماندگان صبر جمیل و اجر جزیل مسئلت داریم.

سرکار خانم ناهید ذاکری، مصیبت درگذشت مادر بزرگوارتان را تسلیت عرض کرده، از خدای سبحان، برای ایشان علو درجات و برای جنابعالی و سایر بازماندگان صبر جمیل و اجر جزیل مسئلت داریم.

سی‌امین نشست علمی «نظام سیاسی اسلام» برگزار شد

سی‌امین نشست علمی «نظام سیاسی اسلام» ۱۲ اسفند ۱۳۹۳ در دفتر پژوهشکده نظریه‌پردازی سیاسی و روابط بین‌الملل برگزار شد. طرح بحث را یکی از اعضای علمی پژوهشکده آغاز کرد. از آنجا که در چند جلسه گذشته، موضوع اقتصاد در نظام اسلامی مورد نظر بود؛ وی از منظر اقتصاد سیاسی مسئله رابطه اخلاق و اقتصاد در نظام اسلامی را پیش کشید. درباره رابطه اخلاق و اخلاق در علم مدرن از دو دیدگاه لیبرالیستی یا فردگرایانه و دیگری دیدگاه جمع‌گرایانه بحث شد. دیدگاه اول به‌شدت از لزوم محدودیت‌سازی دولت دفاع می‌کند و دیدگاه دوم بر ضرورت دخالت دولت برای تأمین عدالت اجتماعی تأکید دارد. به‌زعم دیدگاه اول، علم اقتصاد، دانشی محض است و مستقل از ارزش‌های اخلاقی است. لیکن واقعیت‌های عینی نشان می‌دهد که اقتصاد و سیاست دو امر تفکیک‌ناپذیر است و هرگز نمی‌توان از چنین جدایی دفاع کرد. اکنون پرسش این است که وضعیت در نظام اسلامی چگونه است. آموزه‌های نظام اسلامی همگی حکایت از وابسته‌بودن امر اقتصاد به ارزش‌های والای انسانی دارد. مالکیت خصوصی به رسمیت شناخته شده است، ولی نمی‌توان مالکیت عمومی را انکار کرد.

در تکمیل این بحث، عضو علمی دیگر پژوهشکده اشاره کرد که اقتصاد سرمایه‌داری در شرایطی خود را از ارزش‌های اخلاقی احساس مستقل می‌کند که روزگاری پیش از آن بر لزوم جامعه اخلاقی که در آن شغل و سرمایه به مثابه ارزش‌های دینی تلقی شود؛ به‌شدت محتاج بود. از این‌رو، به استقبال نهضت پروتستانیسم رفت. ماکس وبر در تبیین این واقعیت توضیح داده است که چگونه سرمایه‌داری از آموزه ریاضت‌کشی دنیوی به سود خود بهره‌برداری کرد. مطلب دیگر اینکه اقتصاددانان لیبرال متأسفانه فرقی میان بی‌طرفی علمی و بی‌تفاوتی نگذاشته‌اند. بی‌طرفی علمی شرط تحقیق علمی است ولی بی‌تفاوتی دانشمند امر ناپسندی است. همچنین باید میان دو مقوله «اخلاق در» و «اخلاق بر» تفاوت گذاشت. علم اقتصاد با اخلاقی که در خدمت اقتصاد باشد مخالفت ندارد بلکه، با اخلاقی که حاکم بر اقتصاد باشد، موافق نیست.

اهم اقدام‌های امور مالی

۱. تبدیل سیستم حقوق و دستمزد از DOS به ویندوز و ارائه فیش‌ها تحت وب و آموزش تمام کارکنان امور مالی و کار با سیستم حسابداری توسط همکاران و محاسبه سیستمی تفاوت احکام؛
۲. تسویه بسیاری از اسناد علی‌الحساب، پی پرداخت سنواتی و پیگیری مستمر آن، با توجه به پیگیری‌های هیئت امنا پژوهشگاه؛
۳. با توجه به اجرایی شدن سیستم تعهدی در سال ۹۴ و شناسایی اموال، جمع‌داری اموال پژوهشگاه به سازماندهی تمام اموال پژوهشگاه اقدام کرده است؛
۴. همکاری با گروه حساب‌رسان مستقل برای بررسی اسناد مالی پژوهشگاه بابت ارائه گزارش حسابرسی سال ۹۲؛
۵. همکاری با هیئت محترم بازرسی قوه قضائیه مستقر در پژوهشگاه و پاسخگویی و رفع ابهامات موجود به‌عنوان نماینده پژوهشگاه.

طلوع سال ۱۳۹۴ و نویدهای سودمندش در خصوص نجوم قدیم ایرانی

دکتر سید ابراهیم دیباجی

کتابخانه مرکزی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

وانگاه به اسب و گوسفند است حساب

میمونه و مرغ و سگ و خوک آخر کار

عرب‌ها، آغاز سال را ماه محرم گرفته‌اند زیرا که در بیشتر سرزمین‌های عربی همواره جنگ و درگیری و کشت و کُشتار بوده پس بر آن شده‌اند که یکی از چهار ماه حرام (رجب، ذوقعد، ذوحجه و محرم) را که در آن‌ها جنگ و کشتار ممنوع بود، نخستین ماه سال قرار دهند تا شاید آرامش آغازین، طلوعی باشد برای آرامش در تمام سال و از این رو، پس از نشست‌هایی ماه محرم را برگزیدند و این گزینش را به فال نیک گرفتند. سال میلادی هم، روشن است که بر اساس روز تولد یا ماه تولد حضرت عیسی مسیح (ع) نام‌گذاری شده ولیکن مظلوف معظم این ظرف زمانی از گونه یکی و یک‌باره رخداد است.

سال باستانی ایرانیان با ماه فروردین و فصل بهار آغاز می‌شود، فصل بهار، زمان «به‌آر» و «بهین‌آزنده» و خوش و خرمی و شادی و نیکی و پدیداری سبزی‌ها و رویش‌های گل‌ها و دیگر نباتات و دگرگونی طبیعت است و مناسبت میان ظرف زمان و ظرف مکان با رخداد و مظلوف خود برقرار بوده و این نام‌گذاری و سبب و علت آن و مناسبت اسم با مسمی به سال باستانی ایرانیان منحصر است و در تاریخ نجوم قدیم و دیگر ملت‌های جهان، چنین گزارشی نیامده است.

اکنون ما بر آن هستیم که شماری از رخدادها و مناسباتی را که با نخستین روز و ماه سال ۱۳۹۴ مقارنت داشته به شیوه نجوم قدیم گزارش کنیم.

۱. سال ۱۳۹۴ با وفات و تولد بانوی اسلام حضرت فاطمه زهرا (سلام‌الله علیها) مقارنت یافته، از آن‌رو که وفات آن حضرت با روز چهارم و تولد آن حضرت با روز ۲۱ فروردین مقارن شده است. افزون بر این مقارنت، مناسبت جالب توجه و عبرت‌انگیز دیگری پدید آمده که منجمان معاصر بدان توجه نکرده‌اند، از آن‌رو که نخستین روز سال ۱۳۹۴ روز شنبه بود که به عربی آن را «السبت» گویند و میان کلمه «فاطمه» و لفظ «السبت» قرابتی در معنا و مفهوم وجود دارد که شایان توجه است و از این‌رو، نخست معنای لفظ «فاطمه» و پس از آن مفهوم کلمه «سبت» را یاد می‌کنیم تا مناسبت این دو معنا در آغاز سال روشن شود.

کلمه فاطمه از «فَطم» گرفته شده و شماری از معانی آن عبارت است از:

الف) کسی را از عادات خود دور کردن، عادت کسی را ترک کردن؛

ب) قطع کردن طناب و مانند آن، بریدن چیزی؛

ج) از شیر گرفتن کودک؛

افزون بر آنچه در وجه تسمیه آن حضرت در احادیث و اخبار و سیره او

آقای دکتر اسماعیل مصباح در سال‌نمای فارسی سال ۱۳۹۴، صفحه دو، سال نو را گزارش کرده که گزیده آن چنین است:

«بسمه تعالی، به مبارکی و میمنت و اقبال و خرمی ... این سال فرخ‌مأل که مجدد می‌شود ... دلالت دارد بر رونق و شکوفایی استعداد جوانان در تحقیقات و اختراعات و نیازمندی‌های کشور و کمک به همسایه‌گان از نظر علمی ... و بیزاری مردم جهان از فقر و تروریسم ... و پیشرفت‌های علمی به‌ویژه در فناوری هسته‌ای و اشتغال علمی جوانان و عزت و آوازه ایران ... و تجلیل از فداکاری و ایمان و استقامت بانوی بانوان حضرت فاطمه زهرا [سلام‌الله علیها] و سخن از مقام زن و درس سعادت از شهادت و ولادت [آن] حضرت.» این بود گزیده‌ای از گزارش منجم محترم معاصر در سال‌نامه یادشده که بر اساس نجوم قدیم پیش‌بینی کرده‌اند.

طلوع سال ۱۳۹۴ بر اساس گزارش کتابخانه مرکزی پژوهشگاه

پیش از اختراع صنعت چاپ در بسیاری از کتاب‌های خطی نجومی، روش پیش‌بینی‌ها و پیش‌گویی‌های سال نو در میان منجمان قدیم ایرانی، نزدیک به همان گزارش آقای دکتر مصباح یاد شده است. گزارش‌های تاریخی و نجومی ملل و نحل جهان می‌رساند که در آغاز هر سال نوینی، خوبی و بدی آن سال را با رخدادهای مهم و عبرت‌انگیزی که در آغاز سال پدید آمده و مقارن با روزهای آغازین سال داشته پیش‌بینی می‌کرده‌اند ولیکن این داوری‌ها، کلی و علمی و عقلی نیست. از دیگر سو، میان آغاز این ظرف زمانی (یعنی آغاز سال نو) با ظرف مکانی آن (یعنی سرزمینی که سال نو در آن آغاز شده) رخدادها یعنی مظلوف‌هایی پدید می‌آید که گاه با هر دو ظرف مناسبت دارد و گاه چنین نخواهد بود. رخدادهای پدید آمده در روزهای نخستین سال، گاه تکرار می‌شود و گاه فقط یک بار تحقق می‌یابد و نام‌گذاری سال‌ها گاه بر اساس همان رخدادها جعل و وضع می‌شود.

ترکان نام‌گذاری سال‌ها را با شکل‌های ستارگانی که مقارن با آغاز سال در سرزمین‌های آنان طلوع می‌کرد نام‌گذاری می‌کردند. بررسی‌های آثار نجومی آنان نشان می‌دهد که با خط‌کشی میان ستارگان طلوع‌کننده در آغاز سال، شکل حیوانی پدید می‌آمد و ترکان، آن سال را از روی احوال و اوضاع همان حیوان پیش‌بینی می‌کردند و نام آن حیوان را بر آن سال می‌نهادند. شکل‌های به‌دست آمده از ترسیم‌های آنان، ۱۲ شکل به- صورت دوازده حیوان بود که ابونصر فراهی در منظومه «نصاب‌الصبيان» آن‌ها را در یک رباعی گزارش کرده و آن چنین است:

موش و بقر و پلنگ و خرگوش شمار

این چار چو بگذرد نهنگ آید و مار

گزارش شده به نظر نگارنده وجه نام‌گذاری آن حضرت مفهوم قابل توجه دیگری را نیز در برداشته که گزیده‌ای از آن را یاد می‌کند. پندا و رفتار و گفتار این بانوی اسلام در این خصوص بوده که امت اسلامی و پیروان پدر اندیشه‌ساز و عقل‌نوازش را به اعمال یاد شده از تباهی و فساد و نادرستی و ناراستی دور گرداند و رغبت و علاقه‌مندی آنان را به آنچه غیرالهی و غیر انسانی است قطع کند و آداب و رسوم ویرانگر را با همان پندا و رفتار و گفتار از این امت بیرون سازد و او تنها بانوی راهنما و فاطمه و قطع کننده همه بدی‌ها و زشتی‌ها در جهت رفتار و کردار و گفتار به آدمیان که فرموده‌اند: «لَأَسْمَاءُ تَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ»، بنابراین، معنا و مفهوم این اسم با مسمای آن کمال مناسبت را دارد «الْإِسْمُ عَيْنُ الْمَسْمُیْ أَوْ يَدُلُّ عَلَى الْمَسْمُیْ» اکنون به معنای شبت توجه فرمایید:

۲- روز نخستین سال ۹۴ روز شنبه است که به عربی آن را «الثبیت» گویند، معادل عربی شبت کلمه «شبت» است به معنای راحت سکون و با شنبه فارسی قرابت لفظی دارد و کلمه «شبت» را محرب سبت دانسته‌اند (فرهنگ معین، ج ۲، ص ۲۰۸۱)، شماری از معانی شبت چنین است: روز شنبه - روزگار - زمانه - بریدن و قطع کردن - تراشیدن (محیط المحيط، ص ۳۹۱) بنابراین، آغاز سال ۹۴ با دو نام یکی حضرت فاطمه و دیگری شبت مقارنت داشته است، یعنی آغاز ظرف زمان (سال) مزین و مبارک به نام مظلوف خود شده است و این طلوع و مقارنت بسیار مهمی است.

۳- ساعت آغاز سال، ساعت دو و اندی بعد از نیمه شب بود. این آغاز نیز دلالت بر خیز و برکت و ویژگی‌های نیمه شب و بامداد به خوبی دارد. کلیمه «لیل» افزون بر مفهوم زمانی در زبان ادبیات قرآنی، آیت و نشان لباس و پوشش و حفاظت و درایت و تأمل و اندیشه است «وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا - الْبُيُوتَ ۱۰» و ردهن لباس لکم و انتم لباس لهن -

البقره ۱۸۷/» بنابراین، سالی پیش آمده که: سال ازدواج‌ها - اتحاد و همدلی مردان با همسران و همسران با مردان - حفظ و حراست - تأمل و اندیشه و خردورزی. سحرم دولت نوروز به بالین آمد

گفت برخیز که آن خسرو شیرین آمد
یار و سحرم دولت بیدار...» حافظ
۴- روزهای نخستین سال همراه با باران بود و فرود آمدن آب باران دلالت بر زندگی پربار و رزق و روزی فراوان است و در آیات قرآنی از آن یاد فرموده‌اند.

۵- سال ۹۴ سال گوسفند است که ترکان آن را تبیین کرده‌اند و پیش از این آن را یاد کردیم. سال گوسفند دلالت دارد بر: رونق کسب و کار و فروانی مال و نعمت و تجارت و صنعت و سودمندی‌های دیگر زیرا همه چیز گوسفند سودمند است: پشم - گوشت - شیر - مدفوع جهت کود در جهت تقویت گیاهان و نباتات - تولیدو تناسل - بی خطری حیوان - هم اهلی هم وحشی - شاخ و بدون شاخ - جنس گوسفند (بز، میش، قوچ و ..) - ایجاد اشتغال دامداری - پدیدار آمدن شغل‌های ریسندگی و بافندگی و دوزندگی - چرم و پدیداری شغل‌های کفاشی و .. استفاده‌های طبی از چربی‌های آن مانند دنبه و بیه - تجارت چرم و لباس و پوشاکو فرش و سودمندی‌های دیگر.

با تأسف منجمان معاصری که تقویم و سال‌نامه خود را به سبک قدیم منتشر می‌کنند، صفحه‌های آن را پر از ارقام و اعدادی می‌کنند که هیچ‌گونه فایده‌ای برای عموم خوانندگان ندارد و بیشترین گزارش‌های آنان آگهی‌های فال‌نامه‌ای است.

تبریک سال نو و سلامتی و نعمت و صلح و صفای جهانی در پرتو توفیقات الهی را کارکنان کتابخانه پژوهشگاه برای شما خواستارند.

نقد و بررسی فیلم «به همین سادگی» برگزار شد

به مناسبت هفته بزرگداشت مقام زن، معاونت فرهنگی - اجتماعی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، نقد و بررسی فیلم «به همین سادگی» به کارگردانی سیدرضا میرکریمی را روز سه‌شنبه ۲۵ فروردین‌ماه ۱۳۹۳ در تالار حکمت برگزار کرد.

در این مراسم، پس از پخش فیلم، دکتر معتمدی کارشناس مدیر برنامه‌ریزی فرهنگی و اجتماعی معاونت فرهنگی در نقد و بررسی این فیلم گفت: این فیلم تناقضاتی که یک «زن خانه‌دار» در جامعه مدرن در نسبت با جامعه سنتی پیدامی‌کند را به‌نحو مطلوبی به نمایش می‌گذارد و از طریق بیان تصویری زندگی روزانه یک زن خانه‌دار نشان می‌دهد که چگونه دچار تعارض‌هایی جدی در این رابطه می‌شود.

وی افزود: کارگردان می‌خواهد نشان دهد که

زنان جامعه به‌ویژه زنان خانه‌دار توانایی‌ها و استعدادهای انسانی فراوانی دارند که چه در جامعه سنتی و چه در جامعه مدرن نادیده گرفته می‌شود و غلبه نقش‌های خدماتی در خانه، یا زنانه امکان بروز آن‌ها را فراهم نمی‌کند.

معتمدی خاطرنشان کرد: در جامعه سنتی، زن به‌ویژه زن خانه‌دار به‌عنوان جنسیت دوم و پایین‌تر نگاه می‌شود که در حد خدمتکار در خدمت دیگر اعضای خانواده است و هیچ‌کس از اعضای خانواده نیز این زحمات و خدمات را نمی‌بیند. جامعه مدرن نیز از زن می‌خواهد که به جنسیت خود توجه کند و آن را به نمایش گذارد و او را در چارچوب زیبایی‌های جنسی تعریف می‌کند و نقش‌های انسانی او را به فراموشی می‌سپارد.

معتمدی ضمن اشاره به نمادهای متعددی که

به‌خوبی کارگردان در فیلم برای رساندن مفاهیم خود به کار برده است، تاکید کرد: کارگردان در پی آن است که راه سومی را در برابر زنان قرار دهد و آن، این است که با مراجعه به دین اصیل و قرآن، در عین توجه به کانون خانواده و ایجاد روابط عاطفی برابر (و نه یک‌سویه) با جنس مرد، استعدادهای توانایی‌های انسانی خود را نیز مد نظر قرار دهند.

وی در پایان گفت: این فیلم در عین اینکه مظلومیت زنان، به‌ویژه زنان خانه‌دار، را نشان می‌دهد، ایثار و فداکاری آنان را نیز یادآور می‌شود که حاضرند برای حفظ کانون خانواده، از همه خواسته‌های خود بگذرند.

در پایان این نشست، بعضی از حاضران نیز نظرهای خود را ارائه کردند و در رابطه با فیلم به پرسش و پاسخ پرداختند.

هم‌اندیشی جایگاه مطالعات قرآنی در تحول علوم انسانی برگزار شد

هم‌اندیشی جایگاه مطالعات قرآنی در تحولات علوم انسانی به همت گروه مطالعات قرآنی ۱۹ اسفندماه ۱۳۹۳ در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با حضور استادان و دانشجویان و صاحب‌نظران حوزه مطالعات قرآنی برگزار شد.

در آغاز پس از قرائت قرآن، دکتر فروغ پارسا، دبیر همایش، به تبیین اهمیت و ضرورت این نشست پرداخت و گفت برگزاری این هم‌اندیشی در جهت اهداف راهبردی گروه مطالعات قرآنی تدارک شده است. چنانکه مهم‌ترین راهبرد ما بومی‌سازی، بسط و تعمیق مطالعات میان‌رشته‌ای در حیطه مطالعات قرآنی و نیز شناخت و واکاوی مسائل پژوهش متناسب با نیازهای روز ایران اسلامی و جهان اسلام است.

وی در بخشی از سخنانش گفت: باید مطالعات قرآنی به‌عنوان یک رشته علمی مستقل با سازوکارهای آن به‌ویژه بحث روش‌شناسی آن بازتعریف شود. مطالعات قرآنی به‌عنوان یک علم باید بتواند جهان امروز را تحت تأثیر قرار دهد. این هم‌اندیشی یعنی جایگاه مطالعات قرآنی در تحول علوم انسانی دقیقاً به‌دنبال این معناست که نشان دهد چگونه این علم می‌تواند دیگر علوم از جمله علوم انسانی را متحول سازد. باید تأکید کرد که حساب قرآن به‌عنوان یک متن مقدس از علم مطالعات قرآنی جداست و نباید این دو مقوله را با یکدیگر خلط کرد. قرآن بی‌تردید کتاب هدایت و انسان‌سازی است و در اساس تحولی که قرآن درباره مفهوم انسان و کارکرد آن در هستی در عصر نزول یعنی ۱۵ سده پیش ارائه داده امری است که در تاریخ ادیان و تاریخ فلسفه و مکاتب فکری بدیل و نظیری ندارد.

او گفت: قرآن کریم گفتمان خداگونه‌ی انسان (۳۰ بقره) و کرامت ذاتی انسان (۷۰ اسرا) و خلیفه‌الله بودن او را در دوره‌ای مطرح کرده که هیچ ایده‌ای درباره اهمیت و اصالت انسان و انسان‌گرایی در هیچ مکتبی وجود نداشت. در جهان‌بینی قرآنی؛ هستی به تمامی قائم به خداوند است. همه چیز به اراده خداوند و با اشاره او هستی می‌گیرند و زنده می‌شوند و با اشاره او نیست می‌شوند و می‌میرند. الله تعالی هم توانای بی‌نهایت است و هم دانای بی‌متنا. همین خداوند در کلام خود در قرآن کریم اعلام می‌دارد که انسان جانشین و خلیفه او در زمین است که انسان در روی زمین مکتب و حاکمیت دارد (اعراف ۱۰). همه آنچه در زمین و آسمان است (لقمان ۲۰) از خورشید و ماه و آنچه در دریاهاست همه مسخر و تحت امر انسان است. او افزود: قرآن کریم ایده‌های آسمانی دیگری را در رابطه با ابعاد وجودی انسان، هدایت و رستگاری انسان، روش‌های تعامل اجتماعی و حقوقی و اخلاقی انسان طرح کرده که از همان سده‌های نخستین اسلامی الهام بخش دانشمندان مسلمان و غیر مسلمان بوده است. مجموع آموزه‌های قرآنی درباره انسان، آن قدر عمیق، دقیق و با فطرت انسان منطبق بوده است که در فاصله کوتاهی از نزول قرآن، تمدن درخشان اسلامی شکل گرفت و در طول قرون درازدامن‌تر و گسترده‌تر شد. در سده‌های متقدم اصطلاح علوم انسانی شکل نگرفته و تمایزی بین علوم تعریف نشده بود اما امروز می‌توان همه آثار و تألیف‌های دانشمندان مسلمان را به‌نوعی تحول در علوم انسانی تلقی کرد. در واقع می‌توان نظریه‌های ابن جنی

در زبان‌شناسی، سیبویه در صرف و نحو، ابن سیرین در تعبیر روایا و ابن سینا در فلسفه و علم النفس را تأثیر مطالعات قرآنی در علوم انسانی دانست. دست‌کم با این اعتبار که این نظریه‌ها از سوی کسانی پدید آمده که به قرآن و آموزه‌های آن آگاهی و ایمان داشته‌اند. اما در رابطه با علوم انسانی به معنای مدرن آن که از دوران دکارت به بعد یعنی از سده شانزدهم میلادی به این سو شکل گرفته تبیین جایگاه مطالعات قرآنی در تحول علوم انسانی امر پیچیده‌ای است و دست‌کم با دو رویکرد بدان پرداخته شده است. عده‌ای معتقدند همه عالم، آیات الهی هستند و علوم انسانی مدرن نیز برآمده از تفکرات بشریت و حاصل اندیشه انسان است و با آموزه‌های الهی و قرآنی تعارضی ندارند. عده دیگر معتقدند علوم انسانی مدرن حاصل نگاه ویژه‌ای به انسان و مؤلفه‌های خاصی است که با آموزه‌های قرآنی جمع نمی‌شود.

دکتر پارسا در پایان گفت: کمیته علمی این هم‌اندیشی در چهار محور ۱. انتظارات بشر از دین و قلمرو مطالعات قرآنی، ۲. الزامات معرفت‌شناختی و روش‌شناختی مطالعات میان‌رشته‌ای، ۳. اقتضائات عصر جدید و مطالعات قرآنی، ۴. الزامات تدبیر و بهره‌برداری عمومی از قرآن کریم این دو رویکرد را مورد بررسی قرار می‌دهد و تلاش می‌کند با جمع‌بندی ایده‌های استادان و صاحب‌نظران این عرصه راهبردهای مناسبی برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مطالعات قرآنی در ایران فراهم کند. دکتر لاله افتخاری، رئیس فراکسیون قرآن و عترت مجلس شورای اسلامی، سخنران و مهمان افتخاری این نشست بود که درباره بودجه‌گذاری‌هایی که در این زمینه در مجلس و قوه مقننه صورت پذیرفته است و لزوم این کار سخنانی را بیان کرد.

دکتر صادق آیین‌وند، ریاست پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، درباره مقدس بودن زبان قرآن و جایگاه عظیم آن در علوم انسانی و کارهایی که در این زمینه در پژوهشگاه صورت گرفته مطالبی بیان کرد و سخنرانی دکترسید محمد علی ایازی عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی درباره انتظارات بشر از دین و قلمرو مطالعات قرآنی برگزار شد. وی هدف از رسالت قرآن را انسان‌سازی و نهادینه کردن اخلاق دانست و بحث شخصیت و منزلت و کرامت انسانی در قرآن را مطرح کرد.

دکتر سید رضا مودب، رئیس کرسی‌های نظریه‌پردازی قرآن و حدیث، در ادامه درباره جایگاه کرسی‌های نظریه‌پردازی قرآنی در تحول علوم انسانی سخنانی را بیان کرد. به اعتقاد وی، نظریه‌های این کرسی‌ها مبتنی بر مبانی اصیل و روشمند قرآن و حدیث است و در مواجهه با نظریه‌های سکولار و غیر دینی خدمتی ماندگار در تحول علوم انسانی است. دکتر محمد رضا حشمتی معاون قرآن و عترت وزارت فرهنگ و ارشاد نیز درباره فعالیت‌های قرآنی که در این معاونت صورت گرفته است مطالبی را ارائه کرد و حل مشکلات در زمینه قرآنی شدن جامعه را علاوه بر تشکیل همایش، به ریشه‌یابی مشکل فرهنگی دوری از قرآن در جامعه منوط دانست.

دکتر احمد پاکتچی، مدیر گروه علوم قرآن و حدیث دانشگاه امام صادق (ع)، دومین سخنران اصلی هم‌اندیشی بود که درباره الزامات معرفت‌شناختی

گزارشی از سفر پژوهشی سرکار خانم دکتر پروین ترکمنی آذربه کانادا

دکتر پروین ترکمنی آذر استاد پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی در سفر به کانادا، به عنوان مأموریت پژوهشی سخنرانی‌هایی را در دانشگاه‌های مختلف انجام دادند که فهرست آن‌ها به شرح ذیل است.

سخنرانی با عنوان «زنان در قدرت (ایران قرن ۴ و ۷)»

زمان: ۸ ژانویه سال ۲۰۱۵ ساعت ۵-۷ (۱۸ دی ۱۳۹۳)
مکان: دانشگاه مک گیل، دانشکده مهندسی، اتاق ۶۰۳
سخنرانی را کانون توحید موتترال و کاروان (تشکل دانشجویان ایرانی) ترتیب داده بود.

موضوع محوری: تطبیق ویژگی‌های حکومت مردان و زنان بر اساس منابع سیرالملوک‌ها (به‌ویژه تاریخ شاهی که بر پایه سیره یک شاه زن نوشته شده است) و واکاوی شاخصه‌های حکومت سیده خاتون (از خاندان بویه) در قرن ۴ هجری و حکومت قتلک ترکان قراختایی در کرمان در قرن ۷ هجری.

فایل صوتی و تصویری این سخنرانی از طریق پیوند زیر قابل دسترسی است.
http://youtu.be/t_1JTelgD6I

سخنرانی با عنوان نمادهای فرهنگ ایرانی در مراسم مذهبی شیعیان

زمان: ۱۵ ژانویه سال ۲۰۱۵، (۲۵ دی ۱۳۹۳)
مکان: کانون نور، موتترال

موضوع محوری: چگونگی تعامل فرهنگ ایرانی و اسلامی با تکیه بر نمادهای مراسم عزاداری ایرانیان پیش از اسلام (سوک سیاوش) و مراسم عزاداری ایرانیان شیعه برای سیدالشهداء، امام حسین (ع) گزارشی از سخنرانی در مجله هفته، مربوط به افغان‌ها و ایرانیان مقیم موتترال به چاپ رسیده بود.

سخنرانی زنان در عرصه سیاست در ایران قرن ۳-۷

زمان: ۵ مارس، سال ۲۰۱۵، ساعت ۸ شب (۱۴ اسفند ۱۳۹۳)
مکان: دانشگاه کوئینز، شهر کینگستون، تالار اجتماعات دانشکده مهندسی سخنرانی از سوی کاروان (تشکل دانشجویان ایرانی) ترتیب داده شده بود.

نشست گروه تاریخ اساتید و دانشجویان تورنتو

موضوع سخنرانی: بازیابی فرهنگ متعارف ایرانی در تاریخ‌نگاری دوره سلجوقی

زمان: ۶ مارس، سال ۲۰۱۵، ساعت ۷ بعد از ظهر (۱۵ اسفند ۱۳۹۳)
مکان: منزل سوده، تورنتو

در این نشست، ۸ نفر از استادان و دانشجویان ایران‌شناس شرکت داشتند. موضوع محوری: حکمت عملی ایرانیان و چرایی و چگونگی حضور پررنگ حکمت عملی ایرانیان در تاریخ نوشته‌های دوره سلجوقی مورد واکاوی قرار گرفت. پس از سخنرانی (حدود ۴۵ دقیقه) بقیه وقت جلسه که بسیار طولانی شد، به بحث درباره موضوع اختصاص داشت.

و روش‌شناختی مطالعات میان‌رشته‌ای بحث کرد. وی در هر نوع ارتباط میان‌رشته‌ای ایجاد پل‌های لازم میان نظام معرفتی، روش‌شناسی و زبان دو رشته را ضروری دانست و معتقد بود پیام قرآن خدایی است ولی زبان قرآن زبان انسانی است و قول لغوی برای فهم متن مقدس برای ما حجت است. پس از اقامه نماز و پذیرایی همایش ادامه یافت و دکتر پاکتچی به پرسش‌های مدعوین پاسخ گفت. پس از وی، دکتر ابوالفضل خوش‌منش، عضو هیئت علمی دانشگاه تهران، درباره زبان قرآن و اندیشه و دانش برآمده از آن خلاصه مقاله خویش را ارائه کرد. از نظر وی میان مقوله اندیشه و زبان رابطه وسیعی وجود دارد و اندیشه‌ای که از زبان قرآن برمی‌آید به قرآن متعهد است. راهکار ریشه‌ای دکتر خوش‌منش برای فراگیر شدن زبان قرآن، آموزش قرآن برای کودکان با روش خاص بود تا در دهه آینده اثر خویش را نشان دهد که در مقاطع بالاتر با ایجاد پژوهش‌های میان‌رشته‌ای با رعایت استانداردهای ملی این هدف محقق می‌شود. دکتر محمدعلی لسانی، واپسین سخنران این نشست بود که درباره الزامات تدبیر و بهره‌برداری عمومی از قرآن کریم به طور مبسوط صحبت کرد.

انتصاب

دکتر صادق آیینوند رئیس پژوهشگاه، طی حکمی دکتر یدالله رفیعی را به سمت معاون پژوهشکده زبان و ادبیات منصوب کرد.

سخنرانی صورالفرس فی کتاب «البخلاء» و «البیان و التبيين» الجاحظ بر گزار شد

سخنرانی دکتر مریم هاشمی با عنوان صورالفرس فی کتاب «البخلاء» و «البیان و التبيين» الجاحظ به زبان عربی در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برگزار شد. این سخنرانی در زمینه شناخت دانش تصویرپردازی ادبی (صورولوجیه) ایراد شد. در سه دهه اخیر و آن هم در دنیای شرق، این شاخه، از تازه‌ترین بحث‌هایی است که در زمینه ادبیات تطبیقی پدید آمده است و مبنی بر این است که نویسندگان، ادبیات میهنی و قومی یک کشور را چگونه برای ملت‌های خود ترسیم کرده‌اند و به عنوان نمونه کاربردی از این دانش جدید به سخنان ادیب تصویرپرداز عصر عباسی، جاحظ (۱۶۱-۲۵۵ هـ ق) استناد شده است. بدین سان که وی در قالب طرح صحنه‌های عینی و واقعی برای خواننده، ویژگی‌های ایرانیان در میدان علوم و ادب، فصاحت و بلاغت را برای قوم عرب به تصویر می‌کشد.

گزارشی از سخنرانی سرکار خانم دکتر پروین ترکمنی‌آذر در پیش‌همایش «پیشرفت ایران؛ گذشته، حال و آینده»

دکتر پروین ترکمنی‌آذر، استاد پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، دوشنبه ۲۴ آذر ۱۳۹۳ در پیش‌همایش «پیشرفت ایران؛ گذشته، حال و آینده» سخنرانی‌ای با نام حکمت عملی، الگوی پیشرفت ایرانیان بر پایه مطالعات تاریخ نوشته‌های قرن ۳ تا ۶ هجری انجام دادند.

او با بیان اینکه صحبت امروز من درباره این است که چرایی و چگونگی پرداختن مورخان این دوره به حکمت عملی ایران که قبل از اسلام شکل گرفته چه بوده است؟ گفت: با اشاره به اهداف تاریخ‌نگاری در ایران، هدف را به دو صورت کلان و خرد تعریف می‌کنند. هدف کلان از تاریخ‌نگاری‌ها، قرار دادن انسان‌ها در مسیر سعادت و در سطح خردتر آموزش انسان‌ها برای زندگی بهتر و عبرت‌آموزی، آموزش اخلاق، پندآموزی و هویت‌بخشی به جامعه ایران است. سعادت به منزله هدف کلی و کلان تاریخ‌نگاری‌ها دو بخش دنیوی و اخروی دارد. به بخش اخروی در مقدمه تاریخ‌نگاری‌ها توجه شده است. در لابه‌لای بسیاری از تاریخ‌نگاری‌ها، بیهقی بیشترین توجه را به سعادت داشته است. در موارد متعدد به طبقه حاکمه هشدار می‌دهد که بالاخره همه از این دنیا می‌روند و در جای دیگر باید پاسخ‌گوی اعمال خود باشیم، ولی وجه دنیوی سعادت بیشتر مورد توجه تاریخ‌نگارها بوده است. رسیدن جامعه به امنیت و رفاه، بیشترین نقش را بازی می‌کند. بیشتر تاریخ‌نگاران به این نکته توجه دارند که باید در جامعه امنیت وجود داشته باشد و در سایه امنیت، آبادانی، عمران و رفاه نسبی است. امنیت در دوره‌های مختلف و با توجه به ساختارهای سیاسی متفاوت و شرایط محیطی و زمانی و مکانی گوناگون، شاخص‌های متفاوتی دارد که باید به دست بیاید ولی نشانه‌های این امنیت، پیشرفت‌های علمی، فرهنگی و اقتصادی است. وی افزود: نقش مورخان در تدوین این موضوع چیست؟ چه پیشنهادی برای جامعه و رسیدن به امنیت دارند؟ و چگونه عمل می‌کنند؟ این تاریخ‌نگاری‌ها به آموزش حکمت عملی یا دانش سیاسی روی می‌آورند. حکمت عملی و دانش سیاسی ایران پیش از اسلام را آموزش می‌دهند. چرا این کار را انجام می‌دهند؟ از زمان سقوط حکومت ساسانی و فتوح ایران به دست مسلمانان عرب و سپس دوران امویان و عباسیان سرزمین‌های بزرگی را که ایران هم شامل آن می‌شود تحت حکومت خود داشتند اما اینان نتوانستند حکومت اسلامی را الگوی کار خود قرار دهند. در طول این دو دوره، حکومت آنان حکومت اسلامی نبود. عرب‌هایی که بانی این حکومت‌ها بودند سیستم حکومتی و دانش سیاسی نداشتند. آنان زندگی قبیله‌ای داشتند و نمی‌توانستند جامعه بزرگ اسلامی را که بیشتر سرزمین‌های آن متمدن و دارای حکومت بودند را اداره کنند. در نتیجه، ایرانیان به دنبال راهکارهایی هستند برای اینکه جامعه را از نابسامانی‌ها و بحران نجات دهند و چون خود پیش از اسلام آداب ملک‌داری، دانش سیاسی و تشکیلات حکومتی و سیستم سیاسی قوی داشتند بهترین راه را انتقال این سیستم به حکومت جدید و دوره اسلامی می‌دانند و آن را آموزش بدهند. فرهنگ سیاسی ایرانیان در واقع دانشی است که مبداء و منشاء آن مشخص نیست اما حضورش در حکومت‌ها، صحبت‌ها و عملکردها دیده می‌شود. منشاء آن را شاید در تاریخ اساطیری جست‌وجو کنیم. این فرهنگ در طول تاریخ تغییراتی را به خود پذیرفته و همچنین در طول دوران اسلامی از آموزه‌های اسلامی استفاده کرده و یک دانش پویا است که تغییر و تحولاتی که در حکومت‌ها، جامعه، باورها و اعتقادات پیش می‌آید را این هم تغییر می‌دهد و

خود را منطبق می‌کند با آنچه در زمان وجود دارد. اولین راهی که ایرانیان برای تغییر در نظر گرفتند از راه ترجمه‌ها بود. این کار به صورت غیررسمی از اواخر دوره اموی شروع شد، ولی به صورت رسمی از قرن دوم در زمان خلیفه منصور است که ابن مقفع به ترجمه بخش‌هایی از متون پیش از اسلام را شروع می‌کند که دربردارنده این دانش سیاسی است. ابن مقفع می‌گوید: «شاید خواستیم که اهل عراق و شام و حجاز را از آن نصیب باشد». این کار را با این هدف انجام می‌دهد که این دانش سیاسی را به حکومت‌گران جدید بیاموزند تا آنان به روش صحیح حکومت کنند. اقبال لاهوری می‌گوید: هر گروه و اجتماعی در دوران سعادت و آرامش خود، فرهنگ و سنن کارکردی و مفیدی ایجاد می‌کند که در هنگام بحرانی شدن جامعه می‌تواند با تمسک به آنها افزون بر حفظ خود به رشد و توسعه نیز ادامه دهد. این همان کاری است که فرهیختگان ایرانی در دوران اسلامی انجام دادند. این متون بیشتر کارنامه‌های پادشاهان، خداینامه‌ها و اندرزنامه‌ها بود که بیشتر پادشاهان و کارگزاران آنان می‌نوشتند و توصیه‌هایی بود برای جانشینانشان که چگونه حکومت کنند. اما مرحله بعدی که مرحله اوج سیرالملوک‌نویسی است با اقتباس از همین اندرزنامه‌ها بوده است. پس مرحله اول، ترجمه بود و مرحله دوم تالیف.

وی ادامه داد: تالیف‌ها باز، اقتباس از اندرزنامه‌هاست فقط همان نظرها و دانش سیاسی ایرانی را به آموزه‌های اسلامی نزدیک‌تر کردند. دوره اوج تالیف سیرالملوک‌ها دوره ورود ترک‌ها به ایران است. ترک‌ها نیز آداب و سیستم حکومتی ندارند، ولی قدرت دارند. ما فرهیختگانی را مثل غزالی فیلسوف و متکلم را داریم که از حکومت ترک‌ها استقبال می‌کنند با این نظر که با قدرت خود می‌توانند هرج و مرج را از بین ببرند و امنیت را برقرار کنند. ولی همین غزالی فیلسوف و متکلم، نصیحه‌الملوک را می‌نویسد که دقیقاً منطبق بر اندرزنامه‌های ایران پیش از اسلام است و نظرش این است که دانش سیاسی ایرانیان را با قدرت سیاسی ترک‌ها تلفیق کند و بتواند جامعه را از نابسامانی خارج کند. در این دوره، سیاست‌نامه خواجه نظام‌الملک، قابوسنامه عنصرالمعالی و نصیحه‌الملوک غزالی را داریم و بسیاری از تاریخ‌ها مثل تاریخ‌های محلی که محتوای اندرزنامه‌ای دارند مانند کتاب عقدالعلائی افضل کرمانی که آن را برای حاکم ترک کرمان نوشته است و هدفش، آموزش دانش سیاسی به حاکم ترک آن دوره است. فارسنامه ابن بلخی نیز به این مسئله توجه نشان داده است، اما توصیه‌هایی که این نظریه می‌گوید چیست؟ این نظریه بر اساس تجربه پادشاهان و حکومت‌گران قبل شکل گرفته و یک جامعه مطلوب را توصیه می‌کند و نه آرمانی. جامعه آرمانی در فلسفه مطرح می‌شود و شاخصه‌های آن گفته شده اما هیچ زمانی با جامعه آرمانی روبه‌رو نبودیم و به عمل درنیامده است، اما جامعه مطلوب جامعه‌ای است که وضع بهتری داشته باشد و قابل عمل کردن و اجرا باشد. اجرای آن را پادشاهان در دوره پیش از اسلام انجام داده‌اند و حکومت‌ها و پادشاهان موفق در آن دوره وجود داشتند. ایران به عنوان قدرت بزرگی مطرح بوده و از نظر علمی و اقتصادی پیشرفت داشته است. به هر حال نسبت به زمان مورخان، کشور موفق بوده است.

او خاطرنشان کرد: اما چگونه به دست می‌آید؟ از نظر این آموزه‌ها کشور بر سه رکن سپاه، رعیت و خزانه استوار است. وظیفه پادشاه در رأس جامعه وظیفه برقراری توازن و تعادل بین این سه قوه را دارد و باید از ویژگی عدالت

برخوردار باشد. حکمت عملی ایرانیان بر این نظریه استوار است که شاه برای برقراری امنیت نیاز به لشکر داشته باشد. برای داشتن لشکری مطیع و کارآمد باید موجب آنان به موقع پرداخت شود. برای این منظور، به خزانه پُر نیاز دارد. خزانه را رعیت تامین می‌کند و رعایت حال رعیت، عمران و آبادانی در جامعه را پدید می‌آورد و موجب بقای حکومت‌ها می‌شود. این دور تسلسلی در این نظریه وجود دارد. در تاریخ‌نگاری دوره قاجاریه هم که وارد شویم این نظریه دل‌مشغولی مورخان بوده است. همان‌طور که گفتیم نقش شاه و کسی که در رأس قرار دارد مهم است و همچنین عدالت مهم‌ترین مسئله است که با آموزه‌های اسلامی هم‌خوانی دارد. عدالت بار معنایی وسیعی در اندرزنامه‌ها و سیرالملوک‌ها دارد که حتی با عبادت زهاد هم به آن تبیین داده می‌شود و کم‌کم این عبارت در تاریخ‌نگاری‌ها دیده می‌شود که سلطان عادل مسلمان را بر سلطان کافر ترجیح می‌دهند. عبارت الملک یقی مع الکفر و لایقی مع الظلم جز عبارات تاریخ‌نگاری همین دوره‌هاست که می‌خواهند عدالت را بشناسانند و اینکه عدالت چقدر می‌تواند کارساز باشد.

دکتر ترکمنی‌آذر افزود: عدالت سیاسی از نظر مورخان این دوره و سیرالملوک‌ها قرار گرفتن هرکس در جای مناسب خود و برقراری حد شایسته برای هر طبقه و تعادل میان اجزای سازنده جامعه است. اگر فرد در جایگاه خاص خود قرار بگیرد بر اساس توانایی‌هایش به‌طور مسلم جامعه رو به بهبود خواهد بود و اگر جایگاه نامناسب داشته باشد جامعه دچار هرج و مرج خواهد شد. بر اساس همین حکمت عملی تجربیاتی را به پادشاهان آموزش می‌دهند. دینوری در سال ۲۲۷، اردشیر ساسانی را کسی می‌داند که پادشاهی‌اش را استحکام بخشیده است. یا مسکویه از همین حکمت عملی ایرانیان به منزله فنی از فنون یاد می‌کند. توصیه وی بررسی احوال پادشاهان گذشته می‌داند. اما روش مورخان برای انتقال این معرفت به دوره خود از چند طریق انجام می‌شود: مقایسه پادشاهان و اوضاع خود با وضع مطلوب یا نقد اوضاع نابسامان زمان خود با توجه به الگوهای مطلوب.

وی در پایان گفت: نقد می‌تواند عامل پیشرفت و توسعه باشد. برای نقد تمام موارد در نظر گرفته می‌شود. در پایان راهکارهای عملی برای پیشبرد کار را ارائه می‌دهند. الگوهای آنان همان حکومت ساسانی به منزله یک حکومت موفق و انوشیروان به مثابه یک پادشاه عادل. مورخان با همین نگرش به نگارش می‌پرداختند. الگوها مشخص شده، وضعیت موجود شناسایی شده، وضعیت مطلوب را هم ارائه می‌دهند و به نقد حکومت‌ها می‌پردازند. بارزترین آن‌ها این مسکویه است. وی حکومت آل بویه و عملکرد پادشاهانش را بر اساس الگوهای موجود بررسی می‌کند. ارائه رهنمود، کار همه مورخان آن دوران است. این کار مورخان، تاریخ‌نگاری آنان را به متن کاربردی تبدیل می‌کند. امتیاز کتاب‌های تاریخی مورخان این دوره انتقال میراث دانش سیاسی گذشتگان و ارائه تجربیات تاریخی به‌ویژه در آداب صحیح ملکداری است. وجه مشترک آن‌ها توجه به نظام موجود با محوریت حکومتگران عادل، توانا و هوشمندی است که برای برقراری رابطه عادلانه میان ارکان مختلف جامعه و بقای حکومت خود و تأمین رفاه و امنیت جامعه کوشش می‌کنند. در پایان به‌عنوان نتیجه بحث، این نکته را متذکر می‌شوم که سیاست‌گذاران باید به راهبردها و سیاست‌های مطلوب و محک خورده روی بیاورند نه آرمانی. آنچه را که موفقیت‌هایی برای جامعه داشته است. امروزه ملتی که ثروت دارد می‌تواند استقلال و حاکمیت سیاسی خود را حفظ کند، یعنی به‌طور دقیق آنچه امروزه هست چیزی است که در قرن دوم و سوم مطرح بوده و حکومتی که تولید ثروت را برای عامه مردمش تسهیل

می‌کند می‌تواند به مهم‌ترین منبع مشروطیت سیاسی دست پیدا کند. دکتر ناصر خلیفه از استادان دانشنامه جهان اسلام و متخصص در دوره میانه متقدم در نقد سخنان دکتر پروین ترکمنی‌آذر گفت: چون بنده نیز در دوره میانه متقدم مطالعه داشته‌ام با بیشتر نظریات دکتر ترکمنی‌آذر موافقم. در ایران دوره میانه، الگویی وجود داشته که نام آن را همان حکمت عملی می‌گذاریم. این الگو از دوره باستان به میراث رسیده بود و تبلور آن را در اندرزنامه‌ها می‌بینیم؛ این متون گاه اندرزنامه بودند مانند سیرالملوک‌ها و ... و گاهی در دیگر کتب تاریخی بخش‌هایی از آن‌ها به بخش‌های اندرزنامه‌ای اختصاص داشت. اینها چند ویژگی داشتند و پیوندی با دیوان‌سالاری داشتند. مشکل از آنجا شروع شد که هم این پیوند قطع شد و هم اینکه جایگاه هر دوی اینها ضعیف شد و این به دوره پایانی بحث دکتر ترکمنی‌آذر برمی‌گردد. وی افزود: یک سری میراث حکومتداری از جنبه‌های مختلف در دوره باستان در دست بود که در دوره اسلامی با مفاهیم اسلامی پیوند خورد. در قرن‌های سوم و چهارم به اوج خود و ثبات رسید. در دوره‌های سامانیان و حکومت‌های بعدی از این نظم سیاسی، اقتصادی و اجتماعی اندرزنامه‌ها پیروی می‌کردند. این نظریه با دیوان‌سالاری پیوند داشت. از این جهت که این الگو به بخش‌های مختلف دیوان‌سالاری آموزش داده می‌شد و مدام هم این اصلاح می‌شد. هر کدام پیشرفته‌تر از قبل توصیه‌های مهم سیاسی - اقتصادی را پیش روی پادشاهان می‌گذاشتند، به همین دلیل تا قرن ششم الگوی عملی حکمرانی داشتیم که رو به رشد و پیشرفت بود. پس از قرن هفتم وقعه‌ای داشتیم که فقط به‌واسطه ویژگی‌های منفی منتسب به مغولان نبود، بلکه به این خاطر که مغولان جایگزینی برای این ساختار در نظر گرفتند. اما حتی بعد از آنان تا دوره معاصر نیز دیگر ایجاد نشد. الگویی که ایرانیان در دوره اسلامی به‌کار بردند و رنگ و بوی اسلامی هم گرفت و دیگر بازتولید نشد حتی بعد از مغولان. مغولان دیوان‌سالاری را از این نظر تضعیف کردند؛ چون از ساختارهای خود هر چند ابتدایی استفاده کردند و از دبیران خود مثلاً دبیران اویغور در این دیوان‌سالاری استفاده کردند و دبیران ایرانی که از اندرزنامه‌ها استفاده می‌کردند کارایی خود را از دست دادند. ساختار شفاهی نظام ایلی مغولان و پیوندی که با اویغورها داشتند، نظام ابتدایی اداری اویغورها را در پیش گرفتند و در الگوی پیشرفت اسلامی وقفه ایجاد کردند و این الگو با ضعف اساسی مواجه شد. بنابراین حتی بعد از مغولان ساختار اداری سیاسی ایرانی را اخذ کردند همانند صفویه، اما آن پیوند در این زمان نیز قطع شده بود، یعنی چند قرن فاصله افتاد و ظاهراً تلاشی هم صورت نگرفت که این بازتولید انجام شود. اندرزنامه‌های قرن‌های دهم به بعد تکرار مطالب گذشته است و چندان چیزی افزون بر آن ندارند. بنابراین بحث جدی که جای کار دارد قرن هفتم به بعد و زمان ورود مغولان است. او تصریح کرد: دولت‌های ترک به‌دلیل آشنایی با این ساختار تغییری در آن ایجاد نکردند، اما در دوره مغول به دلیل شکافی که آنان ایجاد کردند پیوند قطع شد و این مسئله به دوره قاجار منتقل شد. نکته مهم‌تر اینکه این داستان با مرکزیت اقتصادی ایران در دوره پیش از اسلام و دوران اسلامی هم پیوند داشت اما اندکی قبل از زمان صفویه این مرکزیت از بین رفت. به دلیل اکتشافات جغرافیایی و دستیابی به راه‌های زمینی دیگر که ارتباط ما را با جهان اطراف کم کرد و از سوی دولت‌های ایران راه حلی برای آن نیندیشیدند و ضربه بزرگی در راه پیشرفت ایران ایجاد کرد. در اغلب کتاب‌های آن زمان، اطلاعات زیادی از دنیای اطراف ایران وجود داشت اما از قرن هشتم و نهم غفلتی از اتفاقات مهم دنیا مثل کشف آمریکا و ... وجود دارد که صد سال بعد در تاریخ‌نگاری ما نمود پیدا می‌کند.

تندیس جمال در آئینه منظومه‌ها منتشر شد

شاهین آریامش

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، کتاب تندیس جمال در آئینه منظومه‌ها، نوشته دکتر زهرا نصر، استادیار دانشگاه پیام نور را چاپ کرد. این کتاب به نقد و بررسی شخصیت، ویژگی‌های جسمانی و ظاهری و جایگاه زن در منظومه‌های غنایی، تعلیمی و عرفانی می‌پردازد که بازه زمانی سده چهارم تا هفتم هجری را دربرمی‌گیرد.

فرزند کوچه هفت‌پیچ تاریخ، زنده‌یاد استاد دکتر محمد ابراهیم باستانی‌پاریزی، تاریخ‌پژوه پرآوازه ایران همواره تاکید داشت که پژوهشگران برای پژوهش در زمینه‌های تاریخی و اجتماعی ایران، بایستی به سروده‌های ادبی توجهی ویژه داشته باشند چراکه برخی از رفتارها و کردارهای ایرانیان که در متون تاریخی به آن‌ها اشاره‌ای نشده است؛ گاه در اشعار شاعران و داستان‌ها و چیزهایی از این دست، بازتاب یافته است. حال دکتر زهرا نصر، با پیروی از این طرز اندیشه، با غور در منظومه‌های ادب پارسی که آئینه تمام‌نمای فرهنگ و تمدن و آداب و رسوم و چیزهایی از این دست است تلاش کرده تا جایگاه و شخصیت بانوان را در تاریخ ایران بررسی کند. وی در مبحثی به نام «مروری اجمالی بر جایگاه و موقعیت زن در ایران باستان» جایگاه زن در ایران باستان را مرور کوتاهی می‌کند.

نخستین فصل این کتاب «منظومه‌های غنایی» نام دارد که دربردارنده سه بخش است. بخش نخست به نقد و بررسی شخصیت و جایگاه زن در منظومه عاشقانه و حماسی ورقه و گلشاه عیوقی پرداخته است. این منظومه، یکی از متن‌های فارسی به‌جای‌مانده از سده پنجم هجری است که مربوط به قوم عرب است و حال و هوای حاکم بر داستان با حال و هوای دیگر داستان‌های عاشقانه عربی تناسب دارد.

نویسنده، عیوقی شاعر این منظومه را در وصف زیبایی گلشاه ناتوان توصیف می‌کند این‌درحالی است که شاعرانی چون عطار و نظامی در میدان وصف می‌تازند و جلوه‌های ذوق و قریحه بی‌بدیل خویش را با ایجاد تشبیهات و استعارات تازه و زیبا در این عرصه به نمایش می‌گذارند. عیوقی، استعداد و هنرمندی چندی در زمینه توصیف جنبه‌های غنایی داستان نشان نداده است که از دید دکتر نصر، بی‌بهرگی شاعر از دستیابی به نتایج کامل و رشد روزافزون زبان فارسی در ایجاد ظرفیت‌ها و عرصه‌های مناسب برای وصف و نیز مختصر بودن منظومه و همچنین دیرینگی منظومه، از دلایل ناتوانی عیوقی در این میدان است. «چشم‌های پرتاب و نافذ چون نرگس سیاه‌ناوکانداز»، «گیسوی بلند چون کمند مشکین»، «قد و قامتی بلند چون سرو سیمین»، «فرورفتگی چانه که به چاه زنخندان می‌ماند» نمونه‌هایی از توصیف عیوقی از گلشاه است.

بخش دوم از فصل نخست به نقد و بررسی شخصیت و جایگاه زن در خسرو و شیرین نظامی اختصاص یافته است. نویسنده، نخست دیدگاه نظامی درباره عشق و عاشقی را بررسی کرده است و از دید وی، نظامی عشق را محراب فلک و مایه ارزش و رونق جهان می‌داند و بر این باور است که عشق ورزیدن پیشه همه صاحب‌دلان حقیقی است. نظامی هر چیزی جز عشق را زرق‌سازی و هر کاری جز عشق‌بازی را بازی می‌داند که بی‌بهرگان از عشق، فسرده و مرده‌اند حتی اگر صد جان داشته باشند. دکتر نصر، شیرین را بزرگ‌ترین قهرمان این داستان و شاخص‌ترین اسطوره این حماسه غنایی می‌داند که در وجودش همه آمال و انتظارات قوم ایرانی از زن متجلی شده است. شیرین، تنها معشوقه خسرو نیست تا

روزی به حرمسرای او پا گذاشته و روزی دیگر در کنارش جان داده باشد؛ او پرورده آمال و آرزوهای مردان ایرانی است که همه ویژگی‌ها و صفات مطلوب و دلخواه یک زن را در وجود خویش جای داده است.

نویسنده، شیرین را صادق‌ترین شخصیت منظومه «خسرو و شیرین» در ادعای عاشقی می‌داند که به درک ژرف و درستی از عشق دست یافته و می‌کوشد تا تمام اصول عاشقی را رعایت کند و به سبب عشق به خسرو و وفاداری به خسرو، هرگز دل به فرهاد نمی‌سپارد. همچنین مهم‌ترین صفت و ویژگی اخلاقی شیرین خویشتن‌داری و پاک‌دامنی است. زیرکس و درایت، بلند همتی، سرسختی و پایداری تارسیدن به مقصد، بزرگ‌منشی و خودستایی، شرم و آزر، ادب، خردمندی و دانایی، عدالت و انصاف، کرم و بخشنده‌گی، چابک‌سواری و چالاکی، ایمان به خداوند، قدرشناسی، جسارت و سنت‌شکنی و پیشگامی، تمایل به کسب دانش و اعتقاد به سرنوشت از دیگر ویژگی‌های شخصیت شیرین است. نظامی هنگام نتیجه‌گیری در داستان خسرو و شیرین، به یاد همسر درگذشته‌اش آفاق می‌افتد. او هنگام سرودن مرگ شیرین، غم آفاق را در دلش زنده می‌کند و تصویر همسر دلبندهش را می‌بیند.

بخش سوم از فصل نخست، به نقد و بررسی شخصیت و جایگاه زن در لیلی و مجنون نظامی می‌پردازد. نویسنده پس از آوردن چکیده داستان لیلی و مجنون، از ویژگی‌های شخصیت لیلی در این داستان می‌گوید که پاکدامنی و حفظ گوهر عفت، ترس و آزر، صبوری و بی‌قراری، پیشگامی، سرسختی و پایداری، غبطه خوردن، تردید و کشمکش درونی از ویژگی‌های اخلاقی لیلی است.

فصل دوم به نقد و بررسی شخصیت و جایگاه زن در بوستان سعدی می‌پردازد. از دید نویسنده، سعدی زمانی که از زن سخن می‌گوید بیشتر زن در جایگاه همسر مد نظر است و کمتر زن در نقش مادر، دختر، معشوق و کنیز دیده شده است. فرمانبرداری از شوهر، خوش اخلاقی، توافق و سازگاری با شوهر، غمگساری از شوهر، دوستی با شوهر، یکدلی با شوهر، پارسایی و پرهیزگاری، خوش سخنی، خردمندی و دانایی از ویژگی‌های مطلوب زنان از دید سعدی است.

فصل سوم این کتاب منظومه‌های عرفانی نام دارد که در بخش نخست به نقد و بررسی شخصیت و جایگاه زن در حدیقه‌الحقیقه سنایی پرداخته می‌شود. حدیقه‌الحقیقه منظومه‌ای عرفانی است که هدف اصلی سنایی از تصنیف آن، آموزش مدون اصول عرفان در قالب نظم فارسی است. این منظومه نخستین کتابی است که به این شیوه به نظم کشیده شده تا در اختیار اهل طریقت و مردان راه حقیقت قرار گیرد و آنان را در سیر و سلوک عرفانی رهنمون باشد. دکتر نصر بر این باور است که پیشتازی این منظومه بر دیگر منظومه‌های عرفانی از یک سو و طبع و قریحه خاص سنایی از سوی دیگر باعث شده است که حدیقه تا حدودی از حلاوت آثار عرفانی عاری باشد. نویسنده در ادامه به ویژگی‌ها زن در حدیقه‌الحقیقه می‌پردازد.

بخش دوم فصل دوم به نقد و بررسی شخصیت و جایگاه زن در آثار عطار اختصاص یافته است. نویسنده در این بخش نگاه عطار به زنان را در منطق الطیر، الهی‌نامه، مصیبت‌نامه و اسرارنامه بررسی کرده است. عطار در حکایت‌های گونه‌گون، مهر و عطوفت مادر را نماد و جلوه‌ای از لطف و عطوفت پروردگار می‌داند و مهر مادری نسبت به فرزندان را بالاترین نمونه عطوفت در این جهان خاکی می‌داند. عطار مادر خویش را بانویی نیکوکار و پرهیزگار معرفی می‌کند که به قول حافظ ز هرچه رنگ تعلق پذیرد، آزاد بود. عطار از مادرش به‌عنوان «مرد معنوی» یاد می‌کند و خالصانه‌ترین عبارت‌ها را در رثای مادرش بیان می‌کند.

پارسایی و توکل و ایمان کامل به خداوند، کرم و بخشنده‌گی، خردمندی و زیرکی، ثبات در تفکر و عقیده، برخی از ویژگی‌های زنان در آثار عطار است. نویسنده، نگرش عطار به زن را نگرشی متعادل تر و واقع‌بینانه‌تر نسبت به نگرش معاصرین

او به زن می‌داند با این حال، او به عنوان فردی از اتحاد جامعه در بسیاری از نگرش‌ها و اندیشه‌ها و امدار اندیشه‌های رایج عصر و جامعه خویش است. دکتر نصر در ادامه به زندگی رابعه یکی از زنان عارف از دید عطار می‌پردازد. نویسنده در بخش پایانی به این برآیند می‌رسد که در منظومه‌های غنایی و عاشقانه زن در جایگاه معشوق، حضوری دائمی و پیوسته دارد و تمام حوادث داستان، به طور عموم حول محور او می‌چرخد در حالی که در منظومه‌های تعلیمی و عرفانی، زن در نقش‌های مختلفی چون مادر و همسر و دختر، حضوری پراکنده و کمرنگ دارد البته آثار عطار استثناء است چرا که در آثار او زن نمود بیشتری دارد. این کتاب که جستاری ارزنده در نقد و بررسی شخصیت و جایگاه زن در منظومه‌های غنایی، تعلیمی و عرفانی است به بهای ۲۸ هزار تومان در دسترس علاقه‌مندان قرار گرفته است.

کتاب رفتارشناسی ابراهیم (ع) منتشر شد

شاهین آریامش

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، کتاب رفتارشناسی ابراهیم (ع) در نصوص یهودی، مسیحی و اسلامی، نوشته دکتر اشرف بروجردی، استاد پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی را چاپ کرد. این کتاب دربردارنده سه فصل، پیشگفتار و مقدمه است که نویسنده با مطالعه قرآن و روایت‌های اسلامی، عهد قدیم و عهد جدید و همچنین کتاب‌هایی که درباره حضرت ابراهیم (ع) نگاشته شده؛ زندگی این پیامبر را بررسی کرده است. وی در پیشگفتار چنین بیان کرده است که این کتاب می‌تواند دریچه‌ای باشد فراروی کسانی که به ابراهیم (ع) اندیشیده‌اند و اهمیت نقش وی را در شکل‌گیری جامعه‌ای موحد و اخلاقی باور دارند. نخستین فصل کتاب، «مبانی اندیشه توحیدی ابراهیم (ع)» نام دارد که نویسنده در آن، به دیدگاه‌ها و راه شکل‌گیری تاریخ پرستش و در نهایت یکتاپرستی و سیر تحول تاریخی که به آموزه‌های ابراهیم (ع) شده، می‌پردازد و سپس تاریخچه خداباوری و یکتاپرستی را شرح می‌دهد که در قدیمی‌ترین سوابق مکتوب که تاریخ آن در مصر و میان‌رودان به هزاره چهارم پیش از میلاد می‌رسد، مذهب چندخدایی آشکار است.

دکتر بروجردی در ادامه با اشاره به آیه ۲۲ از سوره انبیاء، خدای حضرت ابراهیم (ع) را از ربوبیت، وحدانیت، خالقیت و الوهیت برخوردار می‌داند؛ خدایی که ذاتش عین صفاتش است. سپس نویسنده چنین می‌نویسد که: «در هر صورت همه ادیان آسمانی و برخی مکاتب بشری دعوت‌کننده به پرستش خدا یکتاست و بی‌خدایی و لادری و نیز دهری‌گری مکاتبی بودند که در طی گذشت قرون و اعصار شکل گرفته و بروز و ظهور یافتند. پس اگر به بررسی انسانی نخستین پیردازیم و نگاه آنان به آفرینش جهان را مورد ارزیابی قرار دهیم می‌توانیم به این نتیجه برسیم که انسانی نخستین، پرستش را بخشی از زندگی خود دانسته، مآلاً خداپرست بودند؛ گرچه همه موحد نبودند اما می‌توان گفت که پرستش خدا، جزء ذات بشر است که در منابع دینی اسلام از آن تعبیر به فطرت می‌شود.»

دومین فصل کتاب، «درباره حضرت ابراهیم (ع)» نام دارد. نویسنده، نخست به ریشه‌شناسی نام ابراهیم پرداخته است که معنای ابراهیم ترکیبی از «آب» به معنای «پدر» است که بی‌گمان ریشه‌ای سامی دارد و دومین بخش که به احتمال از «Raamu» اکدی گرفته شده

که به معنای دوست‌داشتن یا از «Rwm» سامی غرب که به معنای «بلندمرتبه» یا «عالی» است، مشتق شده است؛ بنابراین، نام «ابراهیم» به معنای پدر عالی یا متعالی است.

دکتر بروجردی در ادامه به زادگاه حضرت ابراهیم (ع)، یعنی شهر اور در بابل می‌پردازد و سپس، نسب و خاندان وی را بررسی می‌کند. نخستین ازدواج حضرت ابراهیم (ع) با ساره بود که وی نخستین زنی بود که به حضرت ابراهیم (ع) ایمان آورد و همراه او در نخستین مهاجرتش، هجرت کرد و به بیت‌المقدس رفت و به دعوت دین خود پرداخت و دوباره، کوله‌بار سفر بست و راهی مصر شد. شاه مصر، به ساره همسر حضرت ابراهیم (ع)، کنیزی به نام هاجر بخشید و آنان راهی سرزمین شام شدند. ساره، نازا بود بنابراین، او، هاجر را به ازدواج ابراهیم (ع) درآورد و از هاجر، اسماعیل زاده شد. ساره، با تولد اسماعیل، سخت محزون شد و از شوی خود خواست که هاجر و فرزندش را به دورترین نقاط ببرد و حضرت ابراهیم (ع) نیز به فرمان الهی، خواهش او را پذیرفت و راهی بیابانی شدند که امروز مکه نام دارد. البته سپس تر ساره نیز صاحب فرزندی شد که او را اسحاق نام نهادند. نویسنده در ادامه از شخصیت حضرت ابراهیم (ع) و دعاها و رسالت وی سخن می‌راند.

«جایگاه ابراهیم (ع) در قرآن، تورات و انجیل» نام فصل سوم این کتاب است که هدف نویسنده در این فصل، همسنگی تطبیقی حضرت ابراهیم (ع) در قرآن، تورات و انجیل است تا با بهره‌گیری از مشترکات ادیان، منزلت و جایگاه والای حضرت ابراهیم (ع) را نشان دهد. پژوهش نویسنده نشان می‌دهد که در قرآن، از ابراهیم (ع)، بیش از پیامبران دیگر، یاد شده است. توجه به صفات یادشده در قرآن برای ابراهیم (ع)، ما را به این نکته می‌رساند که اگرچه الطاف خفیه الهی شامل حال او بوده اما به‌طور عمده صفات ایشان اکتسابی است که ابراهیم (ع) با شناخت کامل به آن‌ها رسیده است. «نسب و ولادت و نسل ابراهیم (ع)»، «ایمان، عهد و هجرت ابراهیم (ع)»، «فرزندگی که به قربانگاه برده می‌شود» و «بنای کعبه یا عبادتگاه و ایمانی که به یقین تبدیل شد» عناوین مباحثی هستند که نویسنده به هم‌سنگی تطبیقی آن‌ها پرداخته و به این برآیند رسیده است که اگرچه ابراهیم (ع)، در هر سه کتاب، دارای منزلت است و محبوب خداوند است، اما در نگاه قرآن، این منزلت برخوردار از معرفت و عشق و شهود است و برای رضایت خداوند حاضر است که از همه چیز بگذرد.

نویسنده در کلام آخر خود با استناد به آیه بیست‌ونهم از سوره بقره، رسالت ابراهیم (ع) را فراهم‌کردن زمینه برای شکل‌بخشیدن امتی خداجو قلمداد می‌کند، اما نه در قالب حکومت‌داری و حکمرانی‌کردن بلکه در شکل برانگیختگی و انتخاب مردم برای رسیدن به راه درست؛ بنابراین در هیچ‌یک از مراحل زندگی حضرت ابراهیم (ع)، رد پای از شکل‌گیری حکومت نمی‌بینید؛ اگرچه بر اساس اصول مسلم و پذیرفته‌شده از طریق اعمال حاکمیت بهتر می‌توان به تبیین دیدگاه‌ها و نظرات پرداخت و زمینه را برای شناخت بهتر جامعه از آموزه‌ها فراهم کرد اما از آنجا که در انتخاب راه صحیح و مناسب، اجبار و پافشاری نباید باشد تا مردم خود به حقیقت برسند و فهم این حقیقت، به طبع ماندگار است تا اینکه با اعمال حاکمیت بخواهند مطلبی را به انسان‌ها یاد بدهند یا آن‌ها را به پذیرش آن وادار کنند و معمولاً حکومت‌داری از این مشخصه برخوردار است و جامعه ابراهیم (ع) جامعه دینی است؛ جامعه‌ای که در آن، انسان تربیت یافته و حکمت و کتاب را آموخته‌اند و راهنمایان آن‌ها، عدالت و احسان را پیش گرفته و ظلمی را بر کسی روا نمی‌دارند.

معرفی کتاب «سهروردی و افکار او» تألیف دکتر کریم مجتهدی

نویسنده: دکتر محمدمنصور هاشمی

است، می‌توان تحلیلی اشراقی به سبک شهاب‌الدین سهروردی به دست داد. همچنین، از آنجا که در اندیشه سهروردی، اشراق و شهود و به عبارت دیگر خودسازی و سلوک عرفانی اهمیت دارد بخشی از کتاب سهروردی و افکار او در مقایسه و سنجش نسبت سهروردی است با فریدالدین عطار. یکی از بخش‌های مهم کتاب نیز اختصاص یافته است به منابع فکری سهروردی که علاوه بر متون اسلامی درک ویژه‌ای از فلسفه یونان هم در آن مدخلیت داشته است؛ از جمله درکی افلاطونی از ارسطو یا چهره‌ای رازآمیز به نام «آغاثادیمون». در کتاب به بستر فرهنگی - اجتماعی رشد و نمو اندیشه‌های سهروردی نیز توجه شده است، از جمله به سیاست فرهنگی ایلخانان و توجه آنان به فرهنگ کهن ایران. دو بخش پایانی سهروردی و افکار او دربردارنده مطالبی است در معرفی چهره‌ها و شخصیت‌های متأثر از آراء و اقوال سهروردی یا معرف او. از سویی شهرزوری و قطب‌الدین شیرازی و ابن‌کمنه و دوانی و میرداماد و ملاصدرا و عبدالرزاق لاهیجی و ابن‌ابی‌جمهور احسایی و قاضی سعید قمی و ملا محمد صالح مازندرانی و ملا هادی سبزواری و از سوی دیگر رینولد الن نیکلسون و هلموت ریتز و لویی ماسینیون و هانری کربن.

کتاب دکتر مجتهدی، علاوه بر اطلاع‌بخشی، به‌نظر من از دو جهت دیگر هم جالب توجه است و هنگام خواندن آن به‌شخصه توجه‌ام به این دو نکته جلب شد. یکی سبک کتاب که گاه متفاوت است با سبک معمول و معهود دیگر کتاب‌های آقای دکتر مجتهدی و در نگارش آن، گاه تخیل و ذوق‌ورزی ادبی هم مجال بروز یافته است و این تفاوت لحن و تغییر سبک مرا به یاد سخنان عمیق تئودور آدرنو انداخت در نسبت اندیشه و سبک و فلسفه و نحوه بیان. دیگر تصویری که دکتر مجتهدی نه فقط از سهروردی و اندیشه او که به‌طور کلی از عرفان و اشراق ترسیم کرده و جابه‌جا به انحاء مختلف تأکید کرده است که غرض از پرداختن به فلسفه اشراق، تأیید بی‌خویشی و نفی سلامت تن و نفی خردمندی نیست، بلکه بسط آن‌هاست؛ این تأکید به‌ویژه در جامعه ما تأکیدی است بجا و ضروری.

برای استاد عزیزم آقای دکتر کریم مجتهدی تنها آرزوی سلامت و نیروی بیشتر دارم، چون گمان می‌کنم ایشان همین که سلامت باشند و بتوانند به فلسفه بپردازند و «کار» کنند چیز دیگری از دنیا نمی‌خواهند و احساس سعادت را به کمال خواهند داشت.

آنچه شاید در همین ابتدا، لازم است یادآوری شود این نکته جالب توجه است که این استاد باسابقه و نامدار فلسفه غرب بخشی از وقت و نیروی خود را در سال‌های اخیر صرف پرداختن به یکی از مهم‌ترین جنبه‌های فلسفی - فکری فرهنگ ایران کرده است، صرف پرداختن به وجوه گوناگون اندیشه فیلسوفی که شاید بتوان او را ایرانی‌ترین فیلسوف ایران دانست: شهاب‌الدین یحیی سهروردی، مشهور به شیخ اشراق. همین امر به اندیشه سهروردی چه در روزگار خودش و چه در روزگار ما اهمیتی فرهنگی و حتی اجتماعی و سیاسی می‌داده است و می‌دهد. سهروردی شاید در مقام فیلسوف در تاریخ فلسفه اسلامی اهمیت فارابی در مقام موسسی هوشمند یا ابن‌سینا در مقام فیلسوفی به‌راستی بزرگ و جامع‌نگر را نداشته باشد اما در یکی از بزرگ‌ترین تاریخ، ترکیب و تألیفی را تصور و تصدیق کرده است که ابعاد مختلف آن تا روزگار ما بحث‌انگیز و اثرگذار بوده است. از سویی او تاریخ ایران پیش از اسلام - یا به عبارت دقیق‌تر اساطیر ایران باستان و حماسه پهلوانی ما را - را با اندیشه اسلامی و نیز فلسفه یونان پیوند داده است و از سوی دیگر، جنبه‌های باطنی و شاید بشود گفت غنوصی فرهنگ‌های گوناگون را کنار هم نشانده و از آن‌ها مجموعه‌ای پدید آورده که به موجب آن درک باطنی از دین نسبت به درک ظاهر آن رجحان دارد. او از سویی اهل شهود و اشراق است و از سوی دیگر اهل منطق تا آن حد که در آن، نوآوری‌های شایان تأمل داشته باشد. از سویی فیلسوفی بوده است اهل استدلال و از سویی نویسنده حکایاتی تمثیلی، از سویی نویسنده کتابی در علم اصول فقه و از سوی دیگر شاعر. زندگی شخصی سهروردی هم سرشار است از راز و رمز. او جوانی بوده است زودرس که با همان سرعت و شتاب که مراتب رشد و پختگی را طی می‌کرده مرگ را نیز ملاقات کرده است، پیش از آنکه چهل ساله شود، مرگی که همان قدر با اعتقادات فلسفی‌اش پیوند دارد که با تأثیر اجتماعی و سیاسی آن اعتقادات.

سهروردی و افکار او مروری است بر جنبه‌ای متکثر زندگی و اندیشه این فیلسوف نامدار ایران و جست‌وجویی است در منابع فکری او و پیوستگی‌های نظری او با پیشینیان گوناگون.

پس از «سخن اول» و «مقدمه» که مانند سایر مقدمه‌های دیگر آثار استاد مجتهدی پیش و بیش از هر چیز بیان دغدغه‌های فکری ایشان است، در کتاب به‌ترتیب مطالب و مباحثی آمده است درباره زندگی‌نامه سهروردی، آثار او و افکار او. در بخش اخیر درباره منطق از نظرگاه سهروردی (تعریف، قضیه، بتاته، مقولات)، معرفت‌شناسی اشراقی، حکمت اشراق و وجوه تفارق مشاء و اشراق مباحثی آمده است. در ادامه به صورت جداگانه فصلی آمده است در تحلیل حکایات تمثیلی سهروردی. در تکمیل این بخش، بحث بعدی به این موضوع اختصاص پیدا کرده که آیا از سرگذشت حماسی کیخسرو به‌نحوی که فردوسی آن را سروده

سر‌دیو: دکتر محسن علوی پور
هیئت تحریریه: افسرالملوک ملکی، شاهین آریامش، فرزاد حسینی،
محسن باباخانی و سمانه خودچیانی
طراح و صفحه‌آرا: شهره خوری
www.ihcs.ac.ir * ravabet1@ihcs.ac.ir